

תפסיר רס"ג

דהד ללל ללל ללל
לכנחת שבת ושני וחמישי

יב א) אדי קאל אללה
לאברם. אמין מן ארציד
ומולדך ובית אביך. אלי
אלפלד אלדי אוריד: ב) ואצנע
מנד אמה כפירה. ואבארך
פיד. ואעצ'ם אסמד. ותפון
ברפה: ג) ואבארך מבארךך.

יב א ויאמר יהוה אל-
אברם לך-לך מארצך
וממולדתך ומבית אביך
אל הארץ אשר אראנך:
ואמר יי לאברם. איזל לך. מארעד

ומילדותך ומבית אבך. לארעא דאחזינך: ב ויאעשך לגוי
גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה:
ואעבדך לעם סג' ואברכך. וארבי שמך. ותהי מברך:
ג ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך
כל משפחת האדמה: ואברך מברךך. ומלטטך אלוט.

— רס"י —

ואגדלה שמך וזהו שאומרים אלהי יעקב. יכול
יהיו חותמין בכלן, תלמוד לומר והיה ברכה,
בך חותמין ולא בהם: מארצך. והלא כבר
יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא כך
אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך:
אל הארץ אשר אראך. לא גלה לו הארץ
מיד, כדי לחבבה בעיניו, ולתת לו שכר על
כל דבור ודבור. פיוצא בו (נראשית כג ז) את
בך את יחידך אשר אהבת את יצחק, פיוצא
בו (כג ז) על אחד ההרים אשר אמר אליך,
פיוצא בו (יו"ט ג ז) וקרא עליך את הקריאה
אשר אנכי דובר אליך: ג ונברכו בך כל
משפחת האדמה. יש אנדות רבות, וזהו
פשוטו אדם אומר לבנו תהא פאברךם, וכן
כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח (נראשית
מח ט) בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים

יב 6 לך לך. להנאתך ולטובתך, ושם אעשך
לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד
שאוידע טבעך בעולם: ז ויאעשך לגוי גדול.
לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת
פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת
את השם, לך הזקק לשלש ברכות הללו
שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם.
(וזהו ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על
שמך, שעד עכשיו שמך אברם מכאן ואלף
אברהם, ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריו
של-אדם): ואברכך. בממון: והיה ברכה.
הברכות נתנות בידך, עד עכשיו היו בידי
ברכתי את אדם ואת נח ואותך, ומעכשיו
אתה תברך את אשר תחפוץ. דבר אחר
ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלהי
אברהם, ואברךך זהו שאומרים אלהי יצחק.

תפסיד רס"ג

וַיִּתְּבָרְכוּן בְּדִילְךָ כֹּל זֹרְעֵי אֲרָעָא:

וַיִּלְךָ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דָּבַר

אֵלָיו יְהוָה וַיִּלְךָ אִתּוֹ לֹט

וְאַבְרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים

וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּעֵצָתוֹ

מִחֶרֶן: וְאִזְל אַבְרָם. כְּמָא דְמַלְלִיל

עַמִּיָּה יי. וְאִזְל עַמִּיָּה לֹט. וְאַבְרָם. בַּר

שִׁבְעִין וְחַמִּישׁ שָׁנִין. בְּמַפְקִיָּה מִחֶרֶן:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי

אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם

אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן

וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:

וַדַּבֵּר אַבְרָם יַת שָׂרִי אֶתְתִּיָּה וַיֵּת לֹט בַּר אָחִיוָּהִי. וַיֵּת כָּל קַנְיָנָהוֹן דְּקַנּוּ.

וַיֵּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוֹ לְאוֹרִיתָא בְּחָרָן. וַנִּפְקוּ. לְמִיזִל לְאַרְעָא דְכְּנָעַן.

וְאִתּוֹ לְאַרְעָא דְכְּנָעַן: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ עַד מְקוֹם

שָׁכֶם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אִז בְּאַרְץ: וַעֲבַר

אַבְרָם בְּאַרְעָא. עַד אֶתֶר שָׁכֶם. עַד מִישַׁר מוֹרָה. וַכְּנַעֲנָאָה בְּכַן

וְאֵלְעָן שְׂאֵתְמִיד. וַיִּתְּבָאֲרָךְ
בְּךָ. גְּמִיעַ עֲשֵׂאִיר אֶלְאַרְץ:
(ד) פְּמִצָּא אַבְרָם כְּמָא קָאֵל לֵה
אֶלְלָה. וּמִצָּא מְעָה לֹט. וְכַאֲן
אַבְרָם. אַבְן כִּמְס וְסַבְעִין סְנָה.
חִין כִּרְג מִן חֶרֶן: (ה) פְּאֶכִּיד
אַבְרָם שְׂרִי זִוְגָתָה וְלֹט אַבְן
אֶכִּיָּה. וּגְמִיעַ סְרַחְתָּם אֶלְדִּי
מְלֻכָּה. וְאַלְנָפּוּס אֶלְתִּי
אַכְתְּסַבּוּהָא פִי חֶרֶן. וְכִרְגוּ.
לְיִמְצִוֹ אֶלְיִ בְּלָד כְּנַעַן. וְגַאֲו
אֶלְיָה: (ו) פְּטָאָף אַבְרָם פִּי

• כס"י •

כַּאֲפָרִים וְכַמְנֶשֶׁה: כֹּ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ. נַכְּנֵס לְתוֹכָהּ: עַד
שְׁהַכְּנִיסָן תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, אַבְרָהָם מְגִיר
אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה
עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כִּאֲלוֹ עֲשָׂאוֹם. וּפְשׁוּטוֹ
שְׁל־מְקָרָא עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת שְׁקִנּוּ לָהֶם, כְּמוֹ
(סס ל"א) עֲשָׂה אֶת כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה, (כַּמִּד' כ"ד י"א)
וְיִשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל, לְשׁוֹן קוּנָה וְכוּנְס:

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ. נַכְּנֵס לְתוֹכָהּ: עַד
מְקוֹם שָׁכֶם. לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשִׁיבָאוּ
לְהִלָּחֵם בְּשָׁכֶם: אֵלּוֹן מוֹרָה. הוּא שָׁכֶם,
הָרְאָהוּ הַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבַל שְׁשָׁם קָבְלוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה: וְהַכְּנַעֲנִי אִז בְּאַרְץ.
הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְזוֹרְעוֹ
שְׁל־שָׁם, שְׁבַחְלָקוֹ שְׁל־שָׁם נִפְלָה בְּשַׁחְלָק נַח

תפסיר רס"ג

אלבֹלֵד. אֵלֵי מוֹצֵע נֶאֱבֹלוֹס.
אֵלֵי מִרְג מוֹרֵה. וְאֶלְכַנְעַאֲנִין
חִינִיד' (קרי: חִינְאֲדִין) פִּיה:
(ז) תִּים תִּגְלִי לֵה אֵלֵהָ. וְקֹאֵל.
לְנִסְלֵךְ. אַעֲטִי הַדִּיא אֶלְבֹלֵד.
וּבְנֵא תִים מִדְּבַחָא. לְלֵה
אֶלְמִתְגְלִי לֵה: (ח) וְאַנְתְקֵל מִן
תִּים אֵלֵי אֶלְגָבֵל. מִן שְרָקִי בֵית
אֵל וּמִד תִּים כְּבֵאָה. בֵית אֵל
מִן אֶלְמִגְרִב וְעִי מִן אֶלְמִשְרָק.
וּבְנֵא תִים מִדְּבַחָא לְלֵה. וְדַעֲא
בְאֶסְמָה: (ט) וְרַחֵל אֶבְרָם. כֹּל
מֵא מִד רַחֵל אֵלֵי אֶלְקַבְלָה:

בְּאַרְעָא: ^ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-
אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזִרְעֲךָ אֶתֵן
אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנְּרָאָה
אֵלָיו: וְאַתְגְלִי יי לְאַבְרָם. וַאֲמַר.
לְבִנְךָ. אֶתֵּן יְת אַרְעָא הָדָא. וּבְנֵא תִמֵן
מִדְּבַחָא. קָדָם יי דְאַתְגְלִי לִיָּה:
ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהֲרָה
מִקְדָם לְבֵית-אֵל וַיֵּט

אֶהְלֵה בֵית-אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָם וַיְבִן-שָׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: וְאַסְתֵּלַק מִתִּמֵן לְטוֹרָא.
מִמְדִנָּה. לְבֵית אֵל וּפְרַסִיָּה לְמִשְׁפָּנִיָּה. בֵית אֵל מִמְעַרְבָא וְעִי מִמְדִנְחָא.
וּבְנֵא תִמֵן מִדְּבַחָא קָדָם יי. וְצִלִי בְשֵׁמָא דִיֵּי: ט וַיִּסַּע אַבְרָם
הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנְּגַבָּה: וְנִטַּל אַבְרָם. אָזִיל וְנָטִיל לְדְרוֹמָא:

— כס"י —

נְמִצָאָת בֵית אֵל בְּמַעְרְבוֹ, וְהוּא שְׁנַאֲמַר בֵית
אֵל מִיָּם: אֶהְלוֹ. אֶהְלֵה כְּתִיב, בְּתַחֲלָה נָטָה
אֶת אֶהֱל אֶשְׁתוֹ וְאַחַר כֵּן אֶת שְׁלוֹ: וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ. נִתְנַבֵּא שְׁעֵתִידִין בְּנִי לְהַכְשֵׁל שָׁם עַל
עוֹן עֵכָן וְהַתְּפַלֵּל שָׁם עֲלֵיהֶם: ט הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ.
לְפָרְקִים, יוֹשֵׁב כְּאֵן חֲדָשׁ אוֹ יוֹתֵר וְנִסּוּעַ מִשָּׁם
וְנוֹטָה אֶהְלוֹ בְּמִקּוֹם אַחַר, וְכֹל מִסְעָיו הַנְּגַבָּה

אֶת הָאָרֶץ לְבְנָיו, שְׁנַאֲמַר (בְּרַשִׁיט יד יח) וּמִלְכִי
צָדֵק מֶלֶךְ שָׁלָם, לְפִיכֵן (פְּסוּק ז) וַיֹּאמֶר ה' אֵל
אַבְרָם לְזִרְעֲךָ אֶתֵן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, עֲתִיד
אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבְנֵיךָ שְׁהֵם מוֹרְעוּ שְׁלִשָׁם:
ז וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. עַל בְּשׁוֹרֵת הַיָּרֵעַ וְעַל
בְּשׁוֹרֵת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל: ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם. אֶהְלוֹ:
מִקְדָם לְבֵית אֵל. בְּמִזְרָחָה שְׁלִבֵית אֵל.

זֶלֶק הַדְּקוּק: ח מִקְדָם. בְּקִצַּת סְפָרִי תִימֵן בְּתִבְרִי: וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. כִּי לֹא
יָבֹאוּ בְּסְפָרִי סְפָרֵד שְׁנֵי פִשְׁטִין בְּתִיבָה אֵלָא אִם יֵשׁ אַחֲרֵיהָ אוֹת אַחַת אוֹ שְׁתֵּים קוֹדָם הַזֶּקֶף וְהִיא
מִלְרַע. וְכ"כ מִהֶרַם"ל:

תפסיד רס"ג

פ ויהי רעב בארץ וירד
 אברם מצרימה לגור שם
 כי כבד הרעב בארץ:
 והיה כפנא בארעא. ונחת אברם
 למצרים לאתותבא תמן. ארי תקיף
 כפנא בארעא: ויהי כאשר
 הקריב לבוא מצרימה
 ויאמר אל-שרי אשתו

(י) ת'ם כאן גוע פי אלבלד.
 פאנחדר אברם אלי מצר
 ליספן ת'ם. אד' אשתד אלגוע
 פי אלבלד: יא) פלמא קרב מן
 אלדכיל אלי מצר. קאל לשרי
 זוגתה. האנא אעלם. אנד
 חסנדי אלמנצ'ר: יב) אכיאף אן
 ראד אלמצריון. קאלו הד'ה
 זוגתה. קתלוני ואסתבקוד:
 יג) קולי אנתי אכיתי. לקבל אן
 יחסן אלי בסבבד. ותחיא נפסי

הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: והיה.
 כד קריב למיעל למצרים. ואמר לשרי אתתיה. הא כען ידענא. ארי
 אתתא שפירת חיוז את: והיה כי-יראו אתך
 המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך
 יחיו: ויהי ארי יחזון יתיך מצראי. וימרון אתתיה דא. ויקטלון יתי
 ויתיך יקיימו: אמרי-נא אחתי את למען
 ייטב-לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך: אימרי
 כען דאחת את. בדיל דייטב לי בדיליך. ותתקים נפשי בפתגמכי:

— כס"י —

ללכת לדרומה של-ארץ ישראל והוא לצד
 ירושלים שהיא בחלקו של-יהודה, שנטלו
 בדרומה של-ארץ ישראל הר המוריה שהיא
 נחלתו: ירעב בארץ. באותה ארץ לבדה,
 לנסותו אם יתרחק אחר דבריו של-הקדוש
 ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען,
 ועכשיו משיאו לצאת ממנה: יא הנה נא
 ידעתי. מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר
 בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי

מעשה הכיר בה. דבר אחר מנהג העולם
 שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה, וזאת
 עמדה ביפיה. ופשוטו של-מקרא הנה נא
 הגיע השעה שיש לדאוג על יפיה, ידעתי זה
 ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו
 באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם
 של-בושים, ולא הרגלו באשה יפה. ודומה לו
 (כחשית יט ז) הנה נא אדני סורו נא: יג למען
 ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:

תפסיר רס"ג

בגרידתך: יד) פלמא דכיל אברם
אלוי מצר. ראוי אלמצריון
אלאמראה. אנהא חסינה
גדא: טו) וראודה ריסא פרעון.
פמדתוהא ענדה. ואכדית
אלוי מנולה: טז) ואחסן אלוי
אברם בסבבהא. וצאר לה גינם
ובקר וחמיר. ועביד ואמא.
ואתאן וגמאל: יז) פתואעד
אללה פרעון. בבלאיא עצימה
ואלה. בסבב שרי זוגה
אברהם: יח) פדעא פרעון

וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיְרֹאוּ
הַמִּצְרִים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־
יָפָה הִוא מְאֹד: וַהֲוֶה. כַּד עַל
אֲבָרָם לְמִצְרַיִם. וַחֲזוּ מִצְרָאִי יֵת אֶתְתָּא.
אַרִי שְׁפִירָא הִיא לַחֲדָא: טו) וַיְרֹאוּ
אֶתְהָ שְׂרֵי פִרְעָה וַיְהַלְלוּ
אֶתְהָ אֶל־פִּרְעָה וַתִּקַּח
הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעָה: וַחֲזוּ יֵתָה

רבבי פרעה. ושבחו יתה לפרעה. ואדברת אתתא לבית פרעה:
טז) ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר
וחמרים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים:
ולאברם אוטיב בדילה. והווי ליה עאן ותורין וחמרין. ועבדין ואמהן.
ואתנן וגמלין: טז) וינגע יהוה | את־פרעה נגעים
גדלים ואת־ביתו על־דבר שרי אשת אברם:
ואיתי יי על פרעה. מכתשין רבבין ועל אנש ביתיה. על עיסק שרי
אתת אברם: יז) ויקרא פרעה לאברם ויאמר

— כס"י —

יד ויהי כבוא אברם מצרימה. הנה לו
לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין
אותה בתבה ועל ידי שתבעו את המכס
פתחו וראו אותה: טו) ויהללו אותה אל
פרעה. הללוה ביניהם לומר הגונה זו למלך:
טז) ולאברם היטיב. פרעה בעבורה. [נתן
לו מתנות]: יז) וינגע ה' וגוי. במפת ראתן
לקה, שהתשמיש קשה לו: ואת ביתו.
כתרגומו ועל אנש ביתיה (ומדרשו לרבות
כותליו ועמודיו וכליו): על דבר שרי. על פי
זלק הדקדוק: טו) ויהללו. השוא שבלמ"ד נח כי אין געיא בה"א בכל ספרי תימן:

תפסיד רס"ג

באברם. וקאל לה. מא ד'א צנעת בי. ולם לם תכ'ברני. אנ'הא ווגתך: יט) לם קלת הי אכתי. חתי אתכ'ד'ת'הא לי ווגה. ואלאן. הוד'א ווגתך כ'ד'ת'א ואמין: כ) פ'כל עליה פרעון קומא. ב'ד'קו' בה. וב'וגתה וכל מ'אלה:

יג א) פ'צעד אברם מן מצר. הו ו'וגתה וכל מ'אלה. ולוט מע'ה אל'י אלקבלה: ב) ואברם ע'צ'ם

מה-זאת עשית לי למה
לא-הגדת לי כי אשתך
הוא: וקרא פרעה לאברם. ואמר. מא
דא עבדת לי. למא לא חוית לי. ארי
אתך היא: יט למה אמרת
אחתי הוא ואקח אתה לי
לאשה ועתה הנה אשתך
קח ולך: למא אמרת אחת היא.

ודברית יתה. לי לאתו. וכען. הא אתך דבר ואיזיל:
ב ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו
ואת-אשתו ואת-כל-אשר לו: ופקיד עלוהי. פרעה
גוברין. ואלויאו יתיה. וית אתתיה וית כל דליה: יג א ויעל
אברם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו
ולוט עמו הנגבה: וסליק אברם ממצרים. הוא. ואתתיה וכל
דליה. ולוט עמיה לדרומא: ב ואברם כבד מאד במקנה

— כש"י —

דבורה, אומרת למלאך הך והוא מכה: יג א ויעל אברם וגי' הנגבה. לבא לדרומה
יט קח ולך. לא באבימלך שאמר לו
כ טו) הנה ארצי לפניך, אלא אמר לו לך
ואל תעמד, שהמצרים שטופי זמה הם,
שנאמר (יחזקאל כג כ) וזרמת סוסים וזרמתם:
כ ויצו עליו. על אודותיו לשלחו ולשמרו:
וישלחו. בתרגומו ואלויאו:

יג א ויעל אברם וגי' הנגבה. לבא לדרומה
של-ארץ ישראל כמו שאמור למעלה (פסוק ט)
הלך ונסוע הנגבה, להר המוריה, ומכל
מקום פשהוא הולך ממצרים לארץ כנען
מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים
בדרומה של-ארץ ישראל, כמו שמוכיח
במסעות ובגבולי הארץ: ב כבד מאד. טעון

תפסיר רס"ג

גָּדָא. בַּאֲלִמְאֻשִׁיהּ. וְאֶלְפִצְיָהּ
וְאֶלְדִּיָּהּ: (ג) וּמְצִיאָ פִי
מִרְאֵהָלָהּ. מִן אֶלְקַבְלָהּ אֵלָי
בֵּית אֵל. אֵלָי אֶלְמוּצִיעַ. אֶלְדִּי
כַּאֲן תִּים כִּיבֵאָה פִי אֶלְאֲבַתְדָּא.
בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: (ד) אֵלָי
מוּצִיעַ אֶלְמוּדִבְתָּ. אֶלְדִּי צִנְעָה
תִּים אֶלְלָא. פִּדְעָא תִים. אֲבָרַם
בְּאִסְם אֶלְלָהּ: (ה) וְאִצִּיא לְלוּט.
אֶלְסָאִיר מַע אֲבָרַם. כַּאֲן גִּנְם
וּבְקָר וְאֶכְבִּינָה: (ו) וְלֹם יַחְמֵלְהֵמָא

בְּכֶסֶף וּבְזָהָב: וְאֲבָרַם תִּקְוִי
לְחַדָּא. בְּבַעֲרָא. בְּכֶסֶף וּבַדְּהָבָא:
וְיִלְךָ לְמִסְעֵיו מִנְּגַב וְעַד-
בֵּית-אֵל עַד-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר-
הָיָה שֵׁם אֵהֱלָהּ בְּתַחֲלָהּ
בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי: וְאִזְל
לְמִשְׁלֹנְהִי. מִדְּרוּמָא וְעַד בֵּית אֵל. עַד
אֲתָרָא. דְּפִרְסִיָּה תַמָּן לְמִשְׁכְּנֵיהּ

בְּקַדְמִיתָא. בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: ד
אֲשֶׁר-עָשָׂה שֵׁם בְּרֵאשִׁינָה וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרַם
בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבַחָא. דְּעַבְדַּ תַּמָּן בְּקַדְמִיתָא. וְצִלִּי תַמָּן.
אֲבָרַם בְּשֵׁמָא דֵּי: (שְׁלִישִׁי) וְגַם-לְלוּט הָהִלְךָ
אֶת-אֲבָרַם הָיָה עֲאֵן-וּבְקָר וְאֵהֱלִים: וְאִף לְלוּט.
דְּאִזְל עִם אֲבָרַם. הוּוּ עֵן וְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנֵין: דְּ
הָאָרֶץ לְשַׁבַּת יַחְדוֹ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא

— כ"ט —

משאות: ג וילך למסעיו. פשחור ממצרים
לארץ כנען הנה הולך ולן באכסניות שלן
בהם בהליכתו למצרים. למדך דרך ארץ
שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר
בחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מצרים
בדרומה של-ארץ כנען: ד אשר עשה שם
בראשנה ויקרא שם. ואשר קרא שם
זלק הדקדוק: ג אשר הנה שם אהלה. ה"א דהיה מלעיל: ה וגם ללוט. הגימ"ל בדרכן: הנה
צאן. תיבת היה מלרע:

תפסיד רס"ג

אלבלד אן יקימא גמיעא. אד' כאן סרחה'מא פתי'רא. ולם יטיקא אן יקימא גמיעא: (ז) וכאנת כ'צומה. בין רעא מאשיה' אברם. ובין רעא מאשיה' לוט. ואלכנעאנין ואלפרזיין. היניד' (קרי: חינואדין) מקימין פי אלבלד: ח) חתי קאל אברם ללוט. לא תפון כ'צומה ביני וביןך. ולא בין רעאתי ורעאתך. לאנא קום די' קראבה: ט) אלא אן גמיע אלבלד בין ידיך. אנפרד עני.

יכלו לשבת יחדו: ולא סוברת יתהון. ארעא למתב פחדא. ארי הוה קנינהון סגי. ולא יכלו למתב פחדא: ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם ובין רעי מקנה-לוט והכנעני והפרזי אז ישב בארץ: והות מצותא. בין רען בעיריה דאברם. ובין רען בעיריה דלוט. וכנענאה ופרזאה. בכין יתיב בארעא: ויאמר אברם

אל-לוט אל-נא תהי מריבה ביני וביןך ובין רעי ובין רעיך פי-אנשים אחים אנחנו: ואמר אברם ללוט. לא בען תהי מצותא בינא וביןך. ובין רעותי ובין רעותך. ארי גוברין אחין אנחנא: הלא כל-הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאילה: הלא כל ארעא קדמד. אתפרש

— כס"י —

ויהי ריב. לפי שהיו רועים של-לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגול, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גול, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז ישב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין: זולק הדקדוק: וואשמאילה. תרגום שלנו ואצפנך, פירוש בעל כרחך. שכל כוונת אברהם לילך לדרום שהוא הימין. וכ"כ רבינו בחיי ושל"ה שכן הוא בנוסחאות מדוקדקות וכ"כ בספר עיר גבורים:

תפסיר רס"ג

אמא יסרה פאתיאמן. ואמא
ימנה פאתיאסר: י) פרפע לוט
עינאה. וראי גמיע מרג
אלארדן. אן פלה סקי. קבל אן
יהלך אללה סדום ועמורה.
כגנאן אללה פארץ מצר.
אלי אן תגי אלי זגר:
יא) פאכ'תאר לה לוט. גמיע
מרג אלארדן. ורחל מן
אלמשרק. ואנפרד כל אמר ען
אכיה: יב) אברם אקאם פי

כען מלותי. אם את לצפונא אנא
לדרומא. ואם את לדרומא ואצפנד:
וּיִשָּׂא לֹוט אֶת-עֵינָיו
וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כְּבֹד הַיְרֵדִין
כִּי כָּלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי
שַׁחַת יְהוָה אֶת-סְדוֹם
וְאֶת-עַמּוֹרָה כִּגְן-יְהוָה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֵבֶה צֶעֶר:

וזקף לוט ית עינוהי. וחזא ית כל מישר ירדנא. ארי כולה בית שקיא.
קדם חבלות יי. ית סדום וית עמרה. כגנתא דיי פארעא דמצרים. מטי
צער: יא) ויבחר-לו לוט את כל-כבוד הירדן ויסע
לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: ובחר ליה לוט.
ית כל מישר ירדנא. ונטל לוט בקדמיתא. ואתפרשו. גבר מלות
אחוהי: יב) אברם ישב בארץ-כנען ולוט ישב
בערי הכפר ויאהל עד-סדם: אברם יתיב פארעא

— רס"י —

ומדרש אגדה דורשה לגנאי, על שהיו שטופי
זמה בחר לו לוט בשכונתם במסכת הוריות
(י"ג): יא) כפר. מישור, כתר גומו: מקדם. נסע
מאצל אברם והלך לו למערבו של-אברם,
נמצא נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה
הסיע עצמו מקדמונו של-עולם אמר אי
אפשי לא באברם ולא באלהי: יב) ויאהל.

ואשמאילה אשמאיל את עצמי. ואם תאמר
היה לו לנקד ואימינה, כך מצינו במקום אחר
(ט"ז יד יט) אם אש להמין ואין נקוד להימין:
יבי כלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני
שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה
אותו מישור: כגן ה'. לאילנות: פארץ
מצרים. לזרעים: באבה צער. עד צער.

זלק הדקדוק: לפני שחת יי, תרגום שלנו קדם חבלות יי. תרגם כן שלא ליחס הפורענות
אליו ית' עצמו שהוא הוא הפועל כי אם הרעה שעשה היא הפועלת כמאמר הנביא תיסרך
רעתך. וכך כתוב כי גמול ידיו יעשה לו, לא אמר יעשה לו בפת"ח. וכן נמי מתרגם גם הדפוס
לקמן פרשת וירא ויהי בשחת, בחבלות. ואין לחוש לגידוף דהא כתיב אחריו ית קרוי. ומה
שהזכיר השם, להגיד כי גזירתו ית' היא:

תפסיד רס"ג

בלד כנעאן. ולוט. אקאם פי קרי אלמרג. וכיים אלי סדום: יג) ואהל סדום. אשראר כיאטיין. ללה גרא: יד) תם קאל אללה לאברם. בעד מא פארקה לוט. ארפע עיניך ואנציר. מן אלמוצע אלדי אנת תם. שמאלא וגנובא ושרקא וג'רבא: טו) אן גמיע אלארץ. אלתי תראהא לך אעטיהא. ולנסלך אלי אלדהר: טז) ואציר נסלך פתראב אלארץ. חתי אן אמכן

דכנען. ולוט. יתיב בקרוי מישראל. ופרס עד סדום: יג) ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד: ואנשי סדום. בישין בממונהון וחייבין בגוית'הון. קדם יי לחדא: יד) ויהוה אמר אל-אברם אחרי הפרד-לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר-אתה שם צפנה ונגבה

וקדמה וימה: ויי אמר לאברם. בתר דאתפרש לוט מעמיה. זקוף כען עינך וחזי. מן אתרא דאת תמן. לצפונא ולדרומא ולמדנחא ולמערבא: טו) כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך אתננה ולזרעה עד-עולם: ארי ית כל ארעא. דאת חזי לך אתננה. ולבנד עד עלמא: טז) ושמתי את-זרעה כעפר הארץ אשר | אם-יוכל איש למנות את-עפר הארץ גם-זרעה ימנה: ואשוי ית בנד סגיאין כעפרא דארעא. כמא דלית אפשר לגבר. לממני ית עפרא

— רס"י —

נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: יודעים רבונם ומתכוננים למרוד בו: יד אחרי יג ואנשי סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשבון עמהם. ורבותינו למדו מכאן (משלי י ז) שם רשעים ירקב: רעים. בגופם: וחטאים. בממונם: להי מאד. לא ימנה:

שמון המור (י) שא נא. יש להפריד הדבקים דלא לישתמע שנא.

תפסיר רס"ג

אנסאן. אן יחצי תראב
אלארץ. פנסלך איצא יחצא:
(ז) קם פאמש פי אלארץ.
טולהא וערצ'הא. פאני לך
אעטיהא: (ח) פכיים אברם.
וגא ואקאם. פי מרג ממרא
אלדי פי חברא. ופנא תים
מדבחא ללה: יד א) תים פאן
פי איאם אמרפל מלך
אלשינור. אריוך מלך אלסר.
כדרלעמר מלך כזסתאן ותדעל
מלך אלאמם: ב) אנדם חארבו.
ברע מלך סדום. וברשע מלך
עמורה. שנאב מלך אדמה.

דארעא. אף בנד לא יתמנון: ד קום
התהלך בארץ לארבה
ולרחבה פי לך אתננה:
קום הליך בארעא. לאורבה ולפותיה.
ארי לך אתננה: דה ויאהל אברם
ויבא וישב באלני ממרא
אשר בחברון ויבן-שם
מזבח ליהוה: ופרס אברם.
ואתא. ויתיב. במישרי ממרא דבבחרון.
ובנא תמן מדבחא קדם יי: פ

ספר בראשית
תימן

יד א ויהי בימי אמרפל
מלך-שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר
מלך עילם ותדעל מלך גוים: והוה. ביומי אמרפל
מלכא דבבל. אריוך מלכא דאלסר. כדרלעמר מלכא דעילם. ותדעל
מלכא דעממי: ב עשו מלחמה את-ברע מלך סדום
ואת-ברשע מלך עמורה שנאב | מלך אדמה

— רס"י —

יח ממרא. שם אדם: דה א אמרפל. הוא והמליכו איש עליהם ושמו תדעל: ז ברע.
נמרוד שאמר לאברהם פול לתוף כבשן רע לשמים ורע לבריות: ברשע. שנתעלה
האש: מלך גוים. מקום יש ששמו גוים, על ברשעו: שנאב. שונא אביו שבשמים:
שם שנתקבצו שמה מכמה אמות ומקומות שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד

זלק הדקדוק: ויאהל אברם ויבא וישב. בכל התיגאן ויבא בתביר לא בדרגא. וכ"כ רמ"ל
ז"ל וכ"ה בירושלמיים:

תפסיר רס"ג

וּשְׁמַאֲבַר מֶלֶךְ (כ' צבויים)

צְבוּיִם וּמֶלֶךְ בַּלַּע הַיֵּאֱ-

צֶעֶר: עֲבָדוּ קִרְבָּא. עִם בָּרַע מִלְכָּא

דְּסָדוּם. וְעִם בְּרִשָׁע מִלְכָּא דְעֵמּוּרָה.

שְׁנַאֲב מִלְכָּא דְאֲדָמָה. וּשְׁמַאֲבַר מִלְכָּא

דְּצְבוּיִם. וּמִלְכָּא דְבַלַּע הַיֵּאֱ צֶעֶר:

כָּל-אֱלֹהֵי חֲבָרֵי אֶל-עַמְּק

הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: כָּל אֱלֵינ אֲתַכְּנִישׁוּ. לְמִישַׁר חֲקִלְיָא:

הוּא אֲתַר יָמָא דְמִלְחָא: דְּשִׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ

אֶת-כְּדָרְלַעְמָר וְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְרָדוּ: תַּרְתָּא

עַסְרֵי שָׁנִין. פְּלַחוּ יַת כְּדָרְלַעְמָר. וְתַלְתַּת עַסְרֵי שָׁנִין מְרָדוּ:

וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלַעְמָר

וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת-רַפָּאִים

בְּעֶשְׂתַּרְתַּת קַרְנִים וְאֶת-הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֶת

הָאִימִים בְּשׁוּה קַרִיתִים: וּבְאַרְבַּע עַסְרֵי שָׁנִין אֲתָא

— כ"י —

בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בַּלַּע. שֵׁם הָעִיר: גַּעְמָק

הַשָּׂדִים. כִּי שְׁמוֹ, עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ בּוֹ שְׂדוֹת

הַרְבֵּה: הוּא יָם הַמֶּלַח. לְאַחַר זְמַן נִמְשַׁף

הַיָּם לְתוֹכּוֹ וְנִנְעָשָׂה יָם הַמֶּלַח. וּמְדַרְשׁ

אֲנָדָה אֹמֵר שֶׁנִּתְבַּקְּעוּ הַצּוּרִים סְבִיבוֹתָיו

וְנִמְשְׁכוּ יְאוּרִים לְתוֹכּוֹ: דְּשִׁתִּים עֶשְׂרֵה

הַזּוּזִים. הֵם וּמְזֻמִּים:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְרָדוּ. ז"ל הַרְד"ק בְּחֶלֶק הַדְּקָדוּק דְּפּוֹס קִטְן דְּר"ב סוֹף

ע"א וז"ל וכן יבא עם המקף בחולם כשהמלה איננה זעירא ולא מלעיל ע"כ. הכא נמי דתיבת

ושלש לרע לכן באה בחולם:

תפסיר רס"ג

אלד'ין בעשתרות קרנים.
ואלד'הק'ין אלד'ין פי הם.
ואלה'ויב'ין. אלד'ין פי שוה
קריתים: ו) ואלחור'ין אלד'ין פי
גבל אלשראה. אלי' מרג פארן.
אלד'י פי טרף אלבריה: ז) ת'ם
רגעו וגאו. אלי' עין אלחכם הי
רקים. פקתלו. כל מן פאן פי
צ'י'אע אלעמאלקה. וא'צ'יא
אלאמור'ין. אלמקימין פי

כדרלעמר. ומלכ'יא דעמ'יה. ומחו ית
גבר'יא דבעשתרת קרנים. וית תקיפ'יא
דבהמתא. וית אימתני. דבשוה קריתים:

**וְאֶת-הַחֲרִי בְּהַרְרָם שְׁעִיר
עַד אֵיל פֶּאֶרְזָן אֲשֶׁר עַל-**

הַמְדַבָּר: וית חוראי דבטורא דשעיר.

עד מישר פארן. דסמיד על מדברא:

וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְנוּ אֶל-עֵין

מִשְׁפַּט הוּא קֹדֶשׁ וַיִּבְנוּ אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעִמְלָקִי

וְגַם אֶת הָאֲמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּחַצְצוֹן תְּמָר: ותבו. ואתו.

למישר פלוג דינא היא רקס. ומחו. ית כל חקל עמלקאה. ואף ית

אמוראה. דית'ב בעין גדי: ח) ויצא מלך-סדם ומלך

עַמְרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ צַבּוּיִם (כ' צביים) ומלך

— רס"י —

וּבְהַרְרָם. בהר שלהם: איל פארן. ז) עין משפט הוא קדש. על שם
כתרגומו מישור. ואומר אני שאין איל לשון
מישור, אלא מישור של-פארן איל שמו.
ושל-ממרא אלוני שמו, ושל-ירדן כפר שמו.
ושל-שטים אב'ל שמו אב'ל השטים, וכן בעל
גד בעל שמו, וכלם מתורגמין מישור, וכל
אחד שמו עליו: על המדבר. אצל המדבר,
כמו (צמדז' צ כ) ועליו מטה מנשה:

זולק הדקדוק: וּבְהַרְרָם שְׁעִיר. השוא שברי"ש נח כי אין מאריך בכל התיגאן. וראב"ע כתב
שהרי"ש דגש על משקל בדברם ומביאו ר"א הבחור בספר ההרכבה ד"ח ע"א ע"ש. וכתב עליו
וז"ל ואומר אני כי לפי זה היתה הה"א ראויה להנקד בקמ"ץ לתשלום הדגש שאין הרי"ש
מקבלת אותו. ויותר נכון להיותו שם ור"ל בהר שלהם והנפרד ממנו הָרַר בשש נקודות ותאמר
מן הָרַר בהררם כמו מן ארץ בארצם. ויש ספרים הרי"ש הראשונה בחטף פתח עכ"ל. וזו ראייה
גמורה שאין עליה תשובה דלספרים שלנו שאין הרי"ש בשוא פתח וגם אין מאריך בה"א א"כ
השוא נח ודו"ק:

תפסיר רס"ג

אלתפאף אלנכיל: ח) פכ'רג
מלך סדום ומלך עמורה. ומלך
אדמה ומלך צבויים. ומלך בלע
הי זג'ר. וצאפפודם לאלחרב.
פי עמק אלסדין: ט) מע
כדרלעמר מלך כזסתאן. ותדעל
מלך אלאמם. ואמרפל מלך
אלשינור. ואריוך מלך אלסר.
ארבעה מלוד לאלכ'מסה:
י) ועמק אלסדין. פיהא אבאר
תכ'רג חמרא. פחרב. מלך
סדום ועמורה ווקעו ת'ם.
ואלבאקיון הרבו אלי אלגבל:

בלע הוא צער ויערכו
אתם מלחמה בעמק

השדים: ונפק מלכא דסדום ומלכא
דעמורה. ומלכא דאדמה ומלכא
דצבויים. ומלכא דבלע היא צוער. וסדרו

עמהון קרבא. במישר חקליא: ט
כדרלעמר מלך עילם
ותדעל מלך גוים ואמרפל
מלך שנער ואריוך מלך

אלסר ארבעה מלכים את החמשה: עם

כדרלעמר מלכא דעילם. ותדעל מלכא דעממי. ואמרפל מלכא
דבבל. ואריוך מלכא דאלסר. ארבעה מלכין לקביל חמשא:

ועמק השדים בארת בארת חמר וינסו
מלך סדם ועמרה ויפלו שמה והנשאים

הרה נסו: ומישר חקליא. בירן בירן מסקן חימרא. וערקו.

מלכא דסדום ועמורה ונפלו תמן. ודאשתארו לטורא ערקו:

— כט"י —

וכפין שיצא זה מן החמר האמינו באברהם
למפרע: הרה נסו. להר נסו. הרה כמו להר,
כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה
ה"א בסופה. ויש חלוק בין הרה לההרה
שה"א שבסוף התבה עומדת במקום למ"ד
שבראשה, אבל אינה עומדת במקום למ"ד
ונקודה פת"ח תחתיה, והרי הרה כמו להר,
או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא
שכל אחד נס כאשר מצא הר תחלה,

ט ארבעה מלכים את החמשה. ואף על פי
כן נצחו המועטים, להודיעך שגבורים היו,
ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף
אחריהם: בארת בארת חמר. בארות
הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט
של-בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מגבל
בהם, ונעשה נס למלך סדום שיצא משם,
לפי שהיו באמות מקצתן שלא היו מאמינין
שנצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש.

תפסיר רס"ג

(יא) פֶּאֶכְדִּיז גְּמִיעַ סְרַח סְדוּם ועמורה. וגְּמִיעַ טַעֲמָמָהּ ומְצִיץ: יב) וְאֶכְדִּיז לוֹט אֲבָן אֶכִּי אֲבָרַם וְסַרְחָהּ ומְצִיץ. וְהוּ מְקִים פִּי סְדוּם: יג) תִּים גָּא אֶלְפִּית. וְאֶכְבֵּר אֲבָרַם אֶלְעֲבֵרָאֲנִי. וְהוּ מְקִים פִּי מֵרַג מְמֵרָא אֶלְאֲמֹרִי. אֶכִּי אֲשָׁפֹל וְאֶכִּי עֵנֵר. וְהֵם דְּרִי עֵהֵד אֲבָרַם: יד) פְּלִמָּא סְמַע אֲבָרַם. אֲן קֵד סְבִי קְרִיבָה. גְּרִיד נְצִאֲחָהּ אֶלְמֹלֹדִין פִּי בֵּיתָהּ. תִּלְתִּי מֵאִיָּה וְתִמְאֵיָּה עֵשֶׂר.

וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רֶכֶשׁ סְדוּם וְעַמְרָה וְאֶת־כָּל־אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ: וּשְׁבוּ. ית כָּל קִנְיָא דְסְדוּם וְעַמְרָה. וְיָת כָּל מִיכְלֵהוּן וְאֶזְלוּ: וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רֶכֶשׁוֹ בֶּן אֲחֵי אֲבָרַם וַיֵּלְכוּ: וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם: וּשְׁבוּ ית לוֹט וְיָת קִנְיָיָהּ. בַּר אַחֻהֵי דְאֲבָרַם וְאֶזְלוּ. וְהוּא יְתִיב בְּסְדוּם: וַיֵּבֵא

הַפְּלִיט וַיֵּגֵד לְאֲבָרַם הָעֵבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֶלְנֵי מְמֵרָא הָאֲמֹרִי אֲחֵי אֲשָׁפֹל וְאֲחֵי עֵנֵר וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית־אֲבָרַם: וְאֵתָא מְשִׁיבָא. וְחֻי לְאֲבָרַם עֲבֵרָאֵהּ. וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׂרֵי מְמֵרָא אֲמֹרָאֵהּ. אַחֻהֵי דְאֲשָׁפֹל וְאַחֻהֵי דְעֵנֵר. וְאֲנוּן אֲנִשׁ קִנְיָיָהּ דְאֲבָרַם: וַיִּשְׁמַע אֲבָרַם כִּי נִשְׁבָּה אֲחִיו וַיִּרַק אֶת־חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵּיתוֹ שְׂמֵנָה עֵשֶׂר

— כס"י —

בְּעֵשְׂתֵּרוֹת קְרָנִים, תְּנַחֲוֵמָא (חוקת כס). וּמְדַרְשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה (מז ט) זֶה עוֹג שְׁפֹלֵט מְדוֹר הַמְּבֹול, וְזֶהוּ מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים שְׁנֵאֲמַר (ו ז) הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ יִגְוִי וּמִתְכַּוֵּן שִׁיְהִירֵג אֲבָרָהֶם וַיִּשָּׂא אֶת שְׂרָה: הָעֵבְרִי. שְׂבֵא מְעַבֵּר הַנְּהָר: בְּעֵלֵי בְרִית אֲבָרַם. שְׁפָרְתוּ עִמּוֹ בְרִית (דְּבַר אַחֵר שֶׁהִשְׂיֵאוּ לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה כְּמוֹ שְׁמִפּוֹרֵשׁ בְּמִקּוֹם אַחֵר): יד וַיִּרַק. כְּתַרְגוּמוֹ וְזָר, וְכֵן (ויקרא כו ג) וְהִרִיקֵתִי

וְכִשְׁהוּא נוֹתֵן ה"א בְּרֵאשִׁיה לְכַתּוּב הַהֵרָה אוֹ הַמְּדַבְּרָה, פְּתוּרָנוּ כְּמוֹ אֶל הַהֵר אוֹ כְּמוֹ לְהַהֵר, וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הֵר הַיְדוּעַ וּמִפּוֹרֵשׁ בְּפִרְשָׁה: יב וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם. מִי גְרַם לוֹ זֹאת, יִשְׁיבְתוּ בְּסְדוּם: יג וַיֵּבֵא הַפְּלִיט. [מְדַרְשׁוֹ] לְפִי פְּשׁוּטוֹ זֶה עוֹג שְׁפֹלֵט מִן הַמְּלֻחָמָה, וְהוּא שְׁכַתּוּב (דְּכִיס ג יא) כִּי רַק עוֹג נִשְׂאֵר מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים, וְזֶהוּ נִשְׂאֵר שְׂלֵא הַרְגוּהוּ אֲמֵרְפֵל וְחִבְרִיו כְּשֶׁהִכּוּ אֶת הַרְפָּאִים

זֶלֶק הַדְּקֻדִיק: יד וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם. בְּקִצַּת תִּיגָאן הַטְּפַחָא בְּתִיבַת וְהוּא:

תפסיר רס"ג

וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדָּף

עַד־דֵּן: ושמע אברם. ארי אשתבי

אחיהי. וזריו ית עולימוהי ילידי ביתיה.

תלת מאה ותמני עסר. ורדף עד דין:

וַיַּחְלַק עֲלֵיהֶם | לַיְלָה

הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּבְרָח וַיִּרְדָּפֵם

עַד־חֹבְהָ אֲשֶׁר מִשְׁמָאל

וּכְלָבָהֶם אֵלָי. באניאס:

(טו) ויתפרק עליהם לילא. הו

ועבידה פקתלוהם. וכלבוהם

אלוי חובה. אלתי ען יסאר

דמשק; (טז) פרד גמיע אלסרת.

ולוט קריבה וסרהה רדהמא.

ואלנסא איציא וסאיר אלקום:
(יז) תים כרג מלך סדום
תלקאה. בעד רגועה מן חרב

לְדַמְשֶׁק: ואתפליג עליהון ליליא. הוא ועבדוהי ומחננון. ורדפנון

עד חובה. דמצפונא לדמשק: **וַיָּשָׁב אֶת כָּל־הָרֶכֶשׁ**

וְגַם אֶת־לוֹט אָחִיו וְרֶכְשׁוֹ הַשֵּׁיב וְגַם

אֶת־הַנְּשִׁים וְאֶת־הָעַם: ואתיב. ית כל קנינא. ואף ית לוט

אחיהי וקניניה אתיב. ואף ית נשיא וית עמא: **וַיֵּצֵא**

מֶלֶךְ־סֹדֶם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מֵהַפּוֹת

— רס"י —

שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל:
טו ויחלק עליהם. לפי פשוטו. סרס המקרא.
ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה פדרף
הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים
כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. כלומר
אחר שחשבה לא נמנעו מלרדפם. ומדרש
אגדה שחלק הלילה ובחציו הראשון נעשה
לו גס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות
לילה של-מצרים: עד חובה. אין מקום
ששמו חובה, אלא דן קורא חובה על שם

אחריכם חרב, אנדיין בחרבי עליכם, וכן
(שמות טו ט) אריק חרבי, וכן (תהלים לז ג) והרק
חנית וסגר: חניכיו. חנכו פתיב זה אליעזר
שחנכו למצוות והוא לשון התחלת בניית
האדם או כלי לאמנות שהוא עתיד לעמוד
בה. וכן (משלי כז ו) חנף לצער, (זמדנר ז 6)
חנפת המזבח, (תהלים ל 6) חנפת הבית וזלט"
קורין לו אינייניי"י: שמנה עשר ושלש מאות.
רבותינו אמרו אליעזר לבדו הנה, והוא מגין
גימטריא של-שמו: עד דן. שם תשש פחו.

וזלק הדקדוק: ויחלק עליהם | לילה. ברוב התיגאן יש פסיק בין תיבת עליהם לתיבת
לילה. וכ"ה בדפוסים:

תפסיר רס"ג

כדרלעמר. ואלמלודך אלדין
 מעה. אלי עמק שוה. הו מלעב
 אלמלך: יח) ומלפי צדק מלך
 דאר אלסלאם. אכרג לה
 טעאמא ושראבא. והו אמאם
 לאלטאיק אלעאלי: יט) פבארך
 עליה וקאל. יפון אברם
 מבארפא לאלטאיק אלעאלי.
 מאלך אלסמאואת ואלארץ:
 כ) ותבארך אלטאיק אלעאלי.
 אלדי אסלם אעדאך פי ידיך.
 ואעטאה אלעשר מן כל שי:
 כא) פקאל מלך סדום לאברם.

את כדרלעמר ואת-
 המלכים אשר אתו אל-
 עמק שוה הוא עמק
 המלך: ונפק מלפא דסדום
 לקדמותיה. בתר דתב. מלמחי ית
 כדרלעמר. וית מלכיא דעמיה. למישר
 מפונא. הוא בית ריסא דמלכא:
 ומלפי צדק מלך שלם
 הוציא לחם ויין והוא כהן
 לאל עליון: ומלפי צדק מלפא דירושלם. אפיק לחים וחמר.

והוא משמיש קדם אל עלאה: יט) ויברכהו ויאמר ברוך
 אברם לאל עליון קנה שמים וארץ: וברכיה ואמר.
 בריך אברם לאל עלאה. דקניניה שמיא וארעא: כ) וברוך אל
 עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר
 מכל: וברוך אל עלאה. דמסר סנאך בידך. ויהב ליה חד מן עסרא
 מבולא: כא) (חמישי) ויאמר מלך-סדם אל-אברם

— כס"י —

לחם ויין. כף עושים ליגיעי מלחמה, והראה
 לו שאין בלבו עליו על שחרג את בניו.
 ומדרש אנדה רמז לו על המנחות ועל
 הנסכים שיקריבו שם בניו: יט) קנה שמים
 וארץ. כמו (תהלים קלד ג) עשה שמים וארץ.
 על ידי עשיתן קנאן להיות שלו: כ) אשר מגן.
 אשר הסגיר, וכן (כושע יא ט) אמגנך ישראל:
 ויתן לו. אברם, מעשר מכל אשר לו לפי

עבודה ורה שעתידה להיות שם: י) עמק
 שוה. כף שמו כתר גומו למישר מפונא. פנוי
 מאילנות ומפל מכשול: עמק המלך. בית
 ריסא דמלכא. בית ריס אחר שהוא שלשים
 קנים. שהיה מיוחד למלך לשחק שם. ומדרש
 אנדה עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו
 את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין:
 יח) ומלפי צדק. מדרש אנדה הוא שם בן נח:

תפסיר רס"ג

תִּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח-

לְךָ: וְאָמַר מִלְכָּא דְסָדוּם לְאַבְרָם. הַב

לִי נַפְשָׁתָא וְקַנְיָנָא סָב לְךָ:

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ

סָדָם הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה

אֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם

וְאַרְצָן: וְאָמַר אַבְרָם לְמִלְכָּא דְסָדוּם.

אַרְיִמִית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יי אֵל עֲלָאָה דְקַנְיָנִיָּה שָׁמַיָּא וְאַרְעָא:

כִּי אִם-מַחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל וְאִם-אַקַּח מִכָּל-

אֲשֶׁר-לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אַבְרָם:

אִם מַחוּטָא וְעַד עֲרַקְתָּ מִסָּנָא. וְאִם אֶסֶב מִכָּל דְּלָךְ. וְלֹא תִימַר אֲנָא

עֲתִרִית יָת אַבְרָם: כִּי בְּלַעְדֵי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים

וְחִלְקֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אֵתִי עֲנֵר אֲשַׁכַּל

וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם: בְּרַ מִדְּאָכְלוּ עוֹלִימַיָּא. וְחוֹלְקֵי

גּוֹבְרִיָּא. דְּאָזְלוּ עַמִּי. עֲנֵר אֲשַׁכּוּל וּמִמָּרָא אַנּוּן יִקְבְּלוּן חוֹלְקֵהוֹן: ס

— כש"י —

אַבְרָם. שְׂהַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא הַבְּטִיחָנִי לְעֲשֵׂרְנִי שְׂנֵאמַר לְעִיל (יב ז) וְאַבְרָכָךְ וְגוֹ: כִּי הַנְּעָרִים. עֲבָדֵי אֲשֶׁר הִלְכוּ אֵתִי וְעוֹד עֲנֵר אֲשַׁכַּל וּמִמָּרָא וְגוֹ. וְאִם עַל פִּי שְׂעֲבָדֵי נִבְנְסוּ לְמִלְחָמָה, שְׂנֵאמַר לְעִיל (פסוק טו) הוּא וְעֲבָדָיו וַיִּכְּמוּ, וְעֲנֵר וְחַבְרָיו יֵשְׁבוּ עַל הַכְּלִים לְשֹׁמֵר, אֲפִלּוּ הֵכִי הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם. וּמִמָּנֹה לְמִדְּ דָּוִד שְׂאמַר (ש"א ל כז) בְּחִלְקֵי הַיַּרְדֵּי לְמִלְחָמָה וּבְחִלְקֵי הַיֵּשֶׁב עַל הַכְּלִים יִחְדּוּ וְחִלְקוּ. לְכַף נֵאמַר (שס פסוק כה) וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה

שְׁהִיָּה בַּהֲוֵי: כִּי תִן לִי הַנֶּפֶשׁ. מִן הַשְּׁבִי שְׁלִי שְׂהַצֵּלְתָּ, הַחֲזוֹר לִי הַגּוֹפִים לְבָדָם: כִּי הֲרִימֹתִי יָדִי. לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, מֵרִים אֲנִי אֶת יָדִי לְאֵל עֲלִיּוֹן וְכֵן (בראשית כז טז) בִּי נִשְׁבַּעְתִּי, נִשְׁבַּע אֲנִי וְכֵן (שס כג יג) נִתַּתִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי, נוֹתֵן אֲנִי לְךָ כֶּסֶף הַשְּׂדֵה וְקַחְהוּ מִמֶּנִּי: כִּי אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל. אֲעַכַּב לְעַצְמִי מִן הַשְּׁבִי: וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ. וְאִם תֹּאמַר לָתֵת לִי שְׂכָר מִבֵּית גְּנֻזָּךְ, לֹא אֶקַּח: וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת

רביעי בספרי תימן

טו א אחר |
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִיָּה
דְּבַר-יְהוָה אֶל-אַבְרָם
בְּמַחֲזֵה לֵאמֹר אֶל-תִּירָא
אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ
שְׂכָרְךָ הֲרַבָּה מְאֹד: בְּתֵר
פִּתְגָמֶיָּא הָאֵלִינִי. הוּה פִּתְגָמָא דִּי עִם
אַבְרָם. בְּנִבּוּאָה לְמִימְרֵי. לָא תִּדְחַל

תפסיר רס"ג

הם יאכדיו נציבהם: טו
(א) בעד הד'ה אלאמור. פאן
קול אלה אלי אברם. בוחי
קאילא. לא תכאף יא אברם.
אנא תרסך. אגרך עצים ג'א:
(ב) קאל אללהם יא רבי מא
תעטיני. ואנא מאן עקימא.
ודי קיאד מנולי. אליעזר
אלדמשק: (ג) פקאל אברם.
אד' לם תרזקני ולדא. פאן
אלאבן אלד' פי מנולי ירתני:

אַבְרָם. מִימְרֵי תְּקוּף לָךְ. אֲגֵרְךָ סָגִי לַחֲדָא: ב וַיֹּאמֶר אַבְרָם
אֲדֹנָי יְהוִה מֶה-תִּתֶּן-לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עִרְיָרִי
וּבֶן-מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְּמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר: וַאֲמַר אַבְרָם.
" אֵלֵהִים מָא תִּתִּין לִי. וַאֲנִי אֲזִיל דְּלָא וְלֹד. וְבַר פִּרְנָסָא הָדִין
דְּבִבִיתִי. הוּא דְּמֶשֶׁקָּא אֱלִיעֶזֶר: ג וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי

כ"י

תשרש, תעקר שרשיה, כף לשון עירי חסר
בנים, וזלע"ז דשאנפני"ף. ולי נראדה ער וענה
מגזרת (שיר כסייס כ ז) ולבי ער, ועירי לשון
קרבן, וכן (סכלי קלו ז) ערו ערו, וכן (חכף ג יג)
ערות יסוד, וכן (ימייכ נא נח) ערער
תתערער, וכן (לפניכ ז יד) פי ארזה ערה:
ובן משק ביתי. בתרגומו, שכל ביתי נזון
על פיו, כמו (בראשית מא ט) ועל פיה ישק,
אפטורפס שלי, ואלו היה לי בן היה בני
ממנה על שלי: **דמשק.** לפי התרגום
מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה שרדף
המלכים עד דמשק. ובתלמוד דרשו נוטריקון
דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

וישמיה לחק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי
שכבר נתן החוק בימי אברהם:
טו א אחר הדברים האלה. כל מקום
שנאמר אחר סמוך, אחרי מפלג. אחר
שנעשה לו גס זה שהרג את המלכים והיה
דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל
צדקתי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם
אנכי מגן לך מן הענש שלא תענש על כל
אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על
קבול שכרך, שכרך הרבה מאד: ז הולך
עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש,
וקבר לו (מלאכי ז יז) ער וענה, עירי בלא
יורש, באשר תאמר (איז לא יז) ובכל תבואתי

תפסיר רס"ג

לֹא נָתַתָּה זֶרַע וְהֵנָּה בֶן־
בֵּיתִי יִרְשׁ אֹתִי: וְאָמַר אַבְרָם.
 הֲאֵל לִי. לֹא יִהְיֶה בְרִית וְלֹא בֶן בֵּיתִי
 יִרִית יְתִי: **וְהֵנָּה דְבַר־יְהוָה**
אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִרְשֶׁךָ זֶה
כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיד
הוּא יִרְשֶׁךָ: וְהָא פִתְגָמָא דִּי עַמִּיָּה
 לְמִימַר. לֹא יִרְתַּנְךָ דִּין. אֶלְהִין בַּר
 דְּתוֹלִיד. הוּא יִרְתַּנְךָ: **וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר**
הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל
לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ: וְאִפִּיק
 יִתִּיָּה לְבָרָא. וְאָמַר אֶסְתַּכִּי כְעַן לְשָׁמַיָא. וּמְנִי כּוֹכְבֵיָא. אִם תּוּכּוּל
 לְמַמְנִי יִתְהוֹן. וְאָמַר לִיה. כְּדִין יְהוֹן בְּנֶךָ: **וְהָאֱמִן בִּיהוָה**
וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי. וְחֻשְׁבֵּה לִיה לְזָכוֹ:
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ (שש"י)

כ"ט

ג' הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתת לי: כִּי וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה. לפי פשוטו הוציאו מאהלם לחוץ לראות הכוכבים, ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן אברהם אין לו בן אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר הוציאו מחללו של-עולם

זולק הדקדוק: הוֹסֵפֶר הַכּוֹכָבִים. הפ"א רפא מטעם שורק שבוא"ו:

תפסיר רס"ג

אתון אלפסדאניין. לאעטיך
 הדיא אלבלד לתחווה: ח) קאל.
 אללהם יא רב. במא דיא
 אעלם אני אחווהא: ט) קאל
 לה. קדם לי עגלא מתלתיא.
 וענזא מתלתיא. וכבשא
 מתלתיא. ושפנינא ופרד'
 חמאם: י) פקדם לה גמיע
 דיאלד. וסטרעהא פי אוסאטהא.
 וגעל כל סטר תלקא צאחבה.

**מֵאוֹר כְּשֶׁדִים לַתֵּן לְךָ
 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:
 וְאָמַר לֵיָהּ. אֲנִי יְיָ. דִּיאֲפִיקְתָּךְ מֵאוֹר
 דְּכַסְדָּאִי. לְמַתֵּן לְךָ יְת אַרְעָא הָדָא
 לְמִירְתָּהּ: ה) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה
 בְּמַה אֲדַע כִּי אֵירֶשְׁנָה:
 וְאָמַר. י) אֱלֹהִים. בְּמֵא אֲדַע אֲרִי
 אֵירְתָנָה: ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ**

**לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעִז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ
 וְתֹר וְגֹזֵל:
 וְאָמַר לֵיָהּ. קָרִיב קָדְמִי עֵגְלִין תְּלַתָּא. וְעִזִּין תְּלַתָּא
 וְדַכְרִין תְּלַתָּא. וְשַׁפְנִינָא וְבַר יוֹנָה: ז) וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּהָ
 וַיְבַתֵּר אֹתָם בַּתּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקַרְאֵת
 רַעְהוֹ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בַתֵּר: וְקָרִיב קָדְמוֹהִי יְת כָּל אֵלָיו.**

— כ"י —

בין בתריה, כמה שנאמר להלן (יכ"מ נ"ד) העוברים בין בתרי העגל, אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו של־שכינה שהוא אש: ואת הצפור לא בתר. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר (תהלים כ"ג) סבבוני פרים רבים וגוי, ואומר (זיאל ס) והאיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר (ש"ס כ"א) והצפיר השעיר מלך יון, וישראל נמשלו לבני יונה שנאמר (ש"ס ז) יונתי בחגי הסלע, לפיכך בתר הבדמות רמו על האמות שיהיו פלין והולכין, ואת הצפור לא בתר רמו שיהיו ישראל קימין לעולם:

ט עגלה משלשת. שלשה עגלים, רמו לשלשה פרים פר יום הכפורים, ופר העלם דבר של־צבור, ועגלה ערופה: ועז משלשת. רמו לשעיר הנעשה בפנים, ושעירי מוספין של־מועד, ושעיר חטאת יחיד: ואיל משלש. אשם ודאי, ואשם תלוי, וכבשה של־חטאת יחיד: ותור וגזל. תור ובן יונה: ויבתר אתם. חלק כל אחד לשני חלקים, ואין המקרא יוצא מידי פשוטו לפי שהיה כורת עמו ברית לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב (פסוק יח) ביום ההוא פרת ה' את אברם ברית לאמר וגו', ודרך כורת ברית לחלק בהמה ולעבר

תפסיר רס"ג

וּפְלִיג יְתֵהוֹן בְּשׁוּי. וַיְהִי פִלְגִיא פִּילג
לְקַבֵּיל חֲבֵרִיהָ. וַיֵּת עוֹפָא לָא פִּלְיג:

וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים

וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וּנְחַת עוֹפָא

עַל פִּלְגִיא. וַאֲפָרַח יְתֵהוֹן אֲבָרָם:

וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבוֹא

וְתִרְדְּמָה נִפְלָה עַל-אֲבָרָם

וְהָנָה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶת עָלָיו: וַהֲוָה

שֶׁמֶשׁ לְמִיעַל. וְשִׁינְתָא נִפְלֶת עַל אֲבָרָם. וְהָא אֵימָה קָבַל סְגִי נִפְלֶת

עָלוֹהִי: **וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדְעַ כִּי-גֵר | יִהְיֶה**

זֶרְעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם

אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וַאֲמַר לְאֲבָרָם. מַדְעַ תִּדְעַ. אֲרִי דִיִּירִין

וּאֲלֹטְאִיר לֹם יִסְטְרָה: יֵא (ת'ם
וְצִיעַ אֲלֹטְאִיר עָלָי אֲלֹאגְסֹאד.

וְחִרְפָּהָא אֲבָרָם פִּתְחִרְפָּת:

(ב) וְלִפְּא כָאן עֵנַד מְגִיב

אֲלִשְׁמַס. וְקַע סְבֵאת עָלָי

אֲבָרָם. פִּאדְרָא בְּהִיבָה. צִלְמָה

עֲצִימָה קַד וְקַעַת עָלָיה:
(ג) וְקֹאֵל לְאֲבָרָם. אֲעֵלִם עֲלִמָא.

אֵן נִסְלַד סִיכּוֹן גְּרִיבָא. פִּי בְּלַד

— כ"ט —

מִשְׁנֹלַד יִצְחָק עַד שְׂיִצְאֵו יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. כִּי־צַד, יִצְחָק בֶּן שָׁשִׁים
שָׁנָה כְּשֶׁנֹּלַד יַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב כְּשֶׁיִּרְדֵּי לְמִצְרַיִם
אָמַר (לִכְלֵן מִז ט) יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאָתַת
שָׁנָה, הָרִי מֵאָה וְתִשְׁעִים, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ
מֵאָתַיִם וְעֶשְׂרִי כְּמִנְיָן רְדוּ, הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה. וְאִם תִּיאַמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת,
הָרִי קָהַת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, צֵא וְחָשׁוּב
שְׁנוֹתָיו שְׁלֹשֶׁת, וְשְׁלֹשֶׁת עֶמְרָם, וְשְׁמוֹנִים
שְׁלֹשֶׁת מִשָּׁה שֶׁהָיָה כְּשֶׁיִּצְאֵו יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם,
אֵין אֶתְהָ מוֹצֵא אֲלֵא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחִמְשִׁים,
וְאֶתְהָ צְרִיף לְהוֹצִיא מֵהֶן כָּל הַשָּׁנִים שְׁחֵי
קָהַת אַחַר לִידַת עֶמְרָם, וְשְׁחֵי עֶמְרָם אַחַר
לִידַת מֹשֶׁה: **בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם.** לֹא נֹאמַר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲלֵא בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וּמִשְׁנֹלַד
יִצְחָק (לִכְלֵן כ"א ל"ז) וַיִּגַּר אֲבָרָהָם וַיְגִי, וּבִיִּצְחָק

יֵא הָעֵיט. הוּא עוֹף, וְעַל שֵׁם שְׁהוּא עֵט
וְשׁוֹאֵף הַנְּבִלּוֹת (אִיוֹז ט כו) לְטוֹשׁ עָלָי אֲכַל,
כְּמוֹ (שְׁמוֹאֵל א' טו יט) וְתַעֲט אֵל הַשְּׁלָל:
עַל הַפְּגָרִים. עַל הַבְּתָרִים (הַפְּגָרִים
מִתְרַגְּמִינָן פְּגִלְיָא, אֲלֵא מִתּוֹף שְׁהִרְגְלוּ
לְתִרְגָּם (פְּסוֹק י) אִישׁ בְּתֵרוֹ, וַיְהִי פִּלְגִיא,
נִתְחַלֵּף לָהֶם תִּבַּת פְּגִלְיָא לְפִלְגִיא, וְתִרְגְּמוּ
הַפְּגָרִים פִּלְגִיא, וְכָל הַמִּתְרַגְּם כֶּן טוֹעָה, לְפִי
שְׂאִין לְהַקִּישׁ בְּתָרִים לְפְגָרִים, שְׁבְתָרִים
תִּרְגְּמוּ פִּלְגִיא, וּפְגָרִים תִּרְגְּמוּ פְּגִלְיָא לְשׁוֹן
פְּגוּל, כְּמוֹ (וַיִּקְרָא יט ז) פְּגוּל הוּא לְשׁוֹן פְּגָר:
וַיֵּשֶׁב. לְשׁוֹן וְשִׁיבָה וְהַפְּרָחָה, כְּמוֹ (תְּכֵלֵי קמ"ז יח)
יֵשֶׁב רִחוּוֹ, רְמֹז שְׁיָבֵא דְוֹד בֶּן יִשִׁי לְכַלּוֹתָם,
וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עַד שְׁיָבֵא מְלָךְ
הַמְּשִׁיחִי: יֵב וְהָנָה אֵימָה וַיְגִי, רְמֹז לְצִרּוֹת
וְחֻשְׁף שְׁלֹשֶׁת גְּלִילוֹת: יֵב כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעְךָ.

תפסיר רס"ג

ליס להם. פיסתכ'דמונהם
ויעד'בונהם. תמאם ארבע
מאיה' סנה: יד) ואלקום אלדין
יסתכ'דמונהם איצ'א סאחכם
עליהם. ובעד ד'לך זכ'רגון
בסרה עציים: טו) ואנת תציר
אלי אבאיך בסלאם. ותדפן
בשיבה צאלחה: טז) ואלגיל
אלראבע ירגע אלי' הקנא. אד'
לם יכמל. דנב אלאמורין אלי'
אלאן: יז) פלמא ג'אבת
אלשמס. ופאנת אלדהמה.

יהון בנך. בארע לָא דילהון. ויפלחון
בהון ויענון יתהון. ארבע מאה שנין:
**וְגַם יְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרַי בְּן
יִצְחָק בְּרַכְּשׁ גְּדוֹל:** ואף ית
עמא. דיפלחון בהון דאין אנא. ובתר בן
יפקון בקנינא סגי: טו) **וְאַתָּה
תָּבוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם
תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה:** ואת.

תתפניש לות אבהתך בשלם. תתקבר בסיבו טבא: טז) **וְדוֹר
רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עוֹן הָאֲמֹרִי
עַד־הֵנָּה:** ודרא רביעאה יתובון הלכא. ארי לא שלים. חובא
דאמוראה עד בען: יז) **וְיִהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעֹלְטָה הִיָּה**

— רס"י —

ולפיכך מת חמש שנים קודם זמנו ובו ביזם
מרד עשו: טו) **וְדוֹר רְבִיעִי.** לאחר שיגלו
למצרים יהיו שם שלשה דורות. והרביעי
ישובו לארץ הזאת. לפי שבארץ כנען היה
מדבר עמו וכרת ברית זו, כדכתיב (פסוק ז')
לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה.
יעקב ירד למצרים. צא וחשוב דורותיו
יהודה, פרץ, חצרון, וכלב בן חצרון מבאי
הארץ הזו: **כִּי לֹא שָׁלֵם עוֹן הָאֲמֹרִי.**
להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין
הקדוש ברוך הוא נפרע מאמה עד שתתמלא
סאתה, שנאמר (ישעי כז ח) בסאסאה בשלחה
תריבנה: יז) **וְיִהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה.** כמו ויהי הם

(סס כו ג) גור בארץ הזאת, (סכליס קכ כג)
ויעקב גר בארץ חם, (בראשית מז ז) לגור בארץ
באנו: יז) **וְגַם אֶת הַגּוֹי.** וגם לרבות ארבע
מלכיות, שאף הם כלים על ששעבדו את
ישראל: **דָן אֲנֹכִי.** בעשר מכות: **בְּרַכּוּשׁ
גְּדוֹל.** בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב לו)
וינצלו את מצרים: טו) **וְאַתָּה תָּבוֹא.** ולא
תראה כל אלה: **אֶל אֲבֹתֶיךָ.** אביו עובד
עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, אלא
למנוח שיעשה תרח תשובה: **תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה
טוֹבָה.** בשרו שיעשה ישמעאל תשובה
בימיו ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו.

זולק הדקדוק: י" **וְעֹלְטָה.** לחוד ומלרע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

והנה תנור עשן ולפיד אש

אשר עבר בין הגזרים

האלה: והות שמשא עלת. וקבלא

הוה. והא תנור דתנן ובעור דאישא.

עדא. בין פלגיא האלין: דה בין

ההוא פרת יהוה את-

אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ

הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר-

פרת: ביומא ההוא. גזר יי. עם אברם קים למימר. לבנד. יהבית ית

ארעא הדא. מנהרא דמצרים. עד נהרא רבא נהרא פרת:

את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמני:

פאדא בשביה דכיאן תנור
 ופליל נאר. גאז בין תלך
 אלאסטאר: יח) פי דלך אליום.
 עהד אללה מע אברם עהדא
 קאילא. לנסלך אעטי הדא
 אלבלד. מן נהר מצר. אלי
 אלנהר אלכפיר נהר אלפראת:
 יט) אלקניזין ואלקניזין

— כס"י —

הוה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו
 (לכל כט ו) באה עם הצאן, (אסתר ז יד) בערב
 היא באה ובבקר היא שבה: יט לזרעך נתתי.
 אמירתו של הקדוש ברוך הוא כאלו היא
 עשויה: הנהר הגדול נהר פרת. לפי
 שהוא דבוק לארץ ישראל קראו גדול אף
 על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות
 היוצאים מעדן, שנאמר והנהר הרביעי הוא
 פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך, הדבק
 לשחור וישתחוה לו: יט את הקיני. עשר
 אמות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה
 גזים, והשלישה אדום ומואב ועמון, והם
 קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירשה
 לעתיד, שנאמר (ישעי יא יד) אדום ומואב
 משלוח ידם ובני עמון משמעתם:

מריקים שקיהם (בראשית מז לו), ויהי הם
 קוברים איש, כלומר ויהי דבר זה (מ"ז יג כח):
 השמש באה. שקעה: ועלטה יהיה. חשך
 היום: והנה תנור עשן וגוי. רמז לו שיפלו
 המלכות בגיהנם. באה טעמו למעלה, לכך
 הוא מבואר שבאה כבר, ואם היה טעמו
 למטה באלוף היה מבואר כשהיא שוקעת.
 ואי אפשר לומר כן, שהרי כבר כתיב ויהי
 השמש לבא, והעברת תנור עשן לאחר
 מכאן היתה נמצא שכבר שקעה, וזה הלוק
 בכל תבה לשון נקבה שיוסדה שתי אותיות,
 כמו בא, קם, שב, כשהטעם למעלה, לשון
 עבר הוא, כגון זה, וכגון (לכל כט ט) ורחל
 באה, (שם לו ז) קמה אלמתי, (רות א טו) הנה
 שבה ובמתה, וכשהטעם למטה הוא לשון

זולק הרקדוק: י בין הגזרים. הטפחא בתיבת הגזרים וכן עיקר. וכ"ה בהללי דלא כדפוסים:

תפסיר רס"ג

ואלקדמוניין: (כ) ואלחיתין
 ואלפריזין ואלשגעא:
 כא) ואלאמורין ואלפנעאניין
 ואלגרשין ואליבוסין
 טז א) ושרי זוגה' אברם. לם
 תלד לה. ולהא אמה מצרייה
 אסמהא הגר: ב) פקאלת שרי
 לאברם. הודיא קד מנעני אללה
 מן אלולאד. אדכיל אלי אמתי.
 לעל יבנא ביתי מנהא. פקבל
 אברם פלאם שרי: ג) פאכרית
 שרי זוגה' אברהם. הגר

ית שלמאי וית קנזאי. וית קדמונאי:
ב ואת-החתי ואת-הפריזי
ואת-הרפאים: וית חתאי וית
 פרוזאי וית גבראי: **כא ואת-**
האמרי ואת-הפנעני ואת
הגרגשי ואת-היבוסים: וית
 אמוראי וית פנענאי. וית גרגישאי וית
 יבוסאי: **ס**

❖ חמושי בספרי תיטן ❖

טז ז ושרי אשת אברם

לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר:
 ושרי אתת אברם. לא ילדת ליה. ולה. אמתא מצריתא ושמה הגר:
ב ותאמר שרי אל אברם הנה-נא עצרני יהוה
מלדת בא-נא אל-שפחתי אולי אבנה ממנה
וישמע אברם לקול שרי: ואמרת שרי לאברם. הא כען.
 מנעני יי מלמילד. עול כען לות אמתי. מאם אתפני מנה. וקביל
 אברם למימר שרי: **ג ותקח שרי אשת-אברם**

• כט"י •

כ ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בה מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס:
 (דכיס ג יג) יהוא יקרא ארץ רפאים: **אבנה ממנה.** בזכות שאכניס צרתי לתוך
 פז שפחה מצרית. בת פרעה היתה. ביתי לקול שרי. לרוח הקודש שבה:
 כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב ג ותקח שרי. לקחתה בדברים אשרוף
 שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה שזכית לדבק בגוף קדוש כזה: **מקץ עשר**
 בבית אחר: **ז אולי אבנה ממנה.** למד על שנים. מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר
 זלק הרקדוק: **ג ותקח שרי אשת-אברם.** אין פסיק בין תיבת שרי לתיבת אשת וכן העיד
 מהר"ם לונזאנו שכ"ה בספרי ספרד:

שמך חמושי (ג) בא-נא. יש להפריד מעט בקריאה בין התיבות דלא לישתמע בונה.

תפסיר רס"ג

אלמצידיה אמתהא בעד עשר סנין. מן מקאם אברם פי בלד כנעאן. פאעטתהא. אברם זוגהא לתכון לה זוגה: ד) פדכיל אלי הגר וחמלת. פלמא ראת אנאה קד חמלת. האנת סיידתהא (ענדהא: ה) פקאלת שרי לאברם צלמי עליך. אנא אעשיתך אמת. פלמא ראת אנאה קד חמלת. הנת ענדהא.

אֶת־הַגֵּר הַמִּצְרִית שְׂפַחְתָּהּ
מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשַׁבַּת
אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן
אֵתָהּ לְאֲבָרָם אִישָׁה לּוֹ

לְאִשָּׁה: ודברת שרי אתת אברם. ית הגר מצריתא אמתה. מסוף עשר שנין. למתב אברם בארעא דכנען. ויהבת יתה. לאברם בעלה ליה לאתנו:

וַיָּבֵא אֶל־הַגֵּר וַתְּהַר וַתֵּרָא פִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל
גְּבֻרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ: וְעַל לֹות הַגֵּר וְעַדִּיאַת. וְחֹזַת אֲרִי עַדִּיאַת.
וְקַלַּת רְבוּנְתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וְתֵאמֶר שָׂרִי אֶל־אֲבָרָם
חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׂפַחְתִּי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא
פִּי הָרְתָהּ וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
וּבֵינֶיךָ: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאֲבָרָם דִּין לִי עֲלֶיךָ. אָנָּה. יְהִיבִית אַמְתִּי לָךְ.

— כס"י —

כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי ואנכי הולך ערירי לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך. ועוד, דברך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושותק: אנכי נתתי שפחתי וניי וביניך. כל ביני וביניך שבמקרא חסר, וזה מלא קרי ביה וביניך שהכניסה עין הרע בעבורה של הגר והפילה עברה, הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה, והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:

שנים ולא ילדה לבעלה חייב לשא אחרת: לשבת אברם וניי. מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנון, לפי שלא נאמר לו (לעיל יב) ואעשך לגוי גדול, עד שיבא לארץ ישראל: ויבא אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל גבורתה בעיניה. אמרה שרי זו אין סתרה בגלויה, מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה ראשונה: כחמסי עליך. חמס העשוי לי עליך אני מטילה הענש.

תפסיר רס"ג

יחכם אללה ביני ובינך: ו) קאל
 להא אברם. הודיא אמתך פי
 ידך. אצנעי ביהא מא חסן
 ענדך. פעד' בפתהא שרי. חתי
 הרפת מן בין ידיהא:
 ז) פוגדהא מלך אללה עלי
 עין מא פי אלבריייה. עלי
 אלעין פי טריק חגר: ח) פקאל.
 יא הגר אמדי שרי. מן אין גית
 ואל' אין תמצין. קאלת. מן
 בין ידי שרי סיידתי. אנא
 הארבה: ט) וקאל להא מלך
 אללה. ארגעי אל' סיידתך.
 ואסתכדמי תחת ידיהא:
 י) ת'ם קאל להא לאכת'רן

וחזת ארי עדיאת. וקלית בעינהא. ידין
 יי בינא ובינך: ו ויאמר אברם
 אל-שרי הנה שפחתך
 בידך עשי-לה הטוב
 בעיניך ותענה שרי ותברח
 מפניה: ויאמר אברם לשרי. הא
 אמתך בידך. עבידי לה דתקין בעינכי.
 ועניתה שרי. וערקת מן קדמהא:
 ז וימצאה מלאך יהוה
 על-עין המים במדבר על-

העין בדרך שור: ואשכחה. מלאכא דיין. על עינא דמיא
 במדברא. על עינא באורחא דחגרא: ח ויאמר הגר שפחת
 שרי אי-מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני
 שרי גברתי אנכי ברחת: ויאמר הגר. אמתה דשרי. מנן
 את אתיא ולאן את אזלא. ואמרת. מן קדם שרי רבונתי. אנא ערקא:
 ט ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתך
 והתעני תחת ידיה: ויאמר לה מלאכא דיין. תובי לות
 רבונתך. ואשתעבידי תחות ידהא: י ויאמר לה מלאך
 יהוה הרבה ארבה את-זרעך ולא יספר מרב:

— כס"י —

ו ותענה שרי. הייתה משעבדת בה בקושי: ו לשון אי מזה. איה המקום שתאמר עליו
 ס אי מזה באת. מהיכן באת. יודע הייה. מזה אני באה: ט ויאמר לה מלאך ה' וגוי.
 אלא לתן לה פתח לכנס עמה בדברים. על כל אמירה הייה שלוח לה מלאך אחר.

תפסיר רס"ג

וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי. אַסְגָּאָה אַסְגִּי יַת
 בְּנִכִּי. וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי: **וַיֹּאמֶר**
לָהּ מִלֵּאכָא: יְהוֹה הִנֵּן הָרָה
וְיִלְדֶת בֵּן וְקִרְאת שְׁמוֹ
יִשְׁמַעְאֵל כִּי-שָׁמַע יְהוֹה
אֶל-עֲנִיָּהּ: וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי.
 הָא אַתְּ מַעֲדִיא וְתִלְיִדִין בְּרָ. וְתִקְרַן
 שְׁמִיהָ יִשְׁמַעְאֵל. אַרִי קַבִּיל יִי צְלוֹתֶיךָ:
וְהוּא יִהְיֶה פֶּרָא אֱדָם יָדוֹ

נסלק. חתי' לא יחצא מן
 פתירה: יא) וקאל להא. הא
 אנת האמל סתלידן אבנא .
 ותסמיה אסמאעיל. אד' סמע
 אללה לצ'עפד: יב) והו יפון
 וחשיא מן אלנאס. ידה פי
 אלפל. ויד אלפל פיה. ובחצירה'
 גמיע אכזתה יספן: יג) פאסמת
 אסם אללה אלמתגלי להא.
 אנת אלטאיק אלנאציר.
 לאנהא קאלת. אנני ראית
 ההנא רחמתך בעד רויאי

בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָיו כָּל-אָחִיו יִשְׁכָּן: וְהוּא יְהִי
מְרוּד בְּאִנְשָׁא. הוּא יְהִי צָרִיךְ לְכוּלָּא. וְאִף אִנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לִיהָ.
וְעַל אִפִּי כָּל אַחוֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוֹה הַדְּבָר
אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רֹאֵי כִּי אִמְרָה הַגִּם הַלֵּם
רְאִיתִי אַחֲרַי רֹאֵי: וְצִלִּיאַת בְּשֵׁמָא דִּי דְאֵתְמַלֵּל עִמָּה.
אִמְרַת, אַתְּ הוּא אֱלֹהָא חַזִּי כוּלָּא. אַרִי אִמְרַת. אִף אֲנָא. שְׂרִיתִי חַזִּיא

— רש"י —

לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:
 יא הנך הרה. כשתשובי תהרי, כמו (שופטים
 יג ז) הנך הרה, דאשת מנוח: וילדת בן. כמו
 וילדת, ודומה לו (ימיס כג כג) ישבת בלבנון
 מקננת בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו
 שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו יצחק;
 יב פרא אדם. אודב מדברות לצוד חיות,
 כמו שכתוב (כא כ כא) ויהי רבה קשת וישב
 במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו.
 הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל

אחיו ישכן. שיהיה ורעו גדול: יג אתה אל
 ראי. נקוד חטף קמ"ץ מפני שהוא שם דבר,
 אלוה הראיה, שרואה בעלבון של-עלובין:
 הגם הלם. לשון תימה, וכי סבורה הייתי
 שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו
 של-מקום אחרי רואי אותם בביתו
 של-אברהם, ששם הייתי רגילה לראות
 מלאכים, ותדע שהיתה רגילה לראותם
 שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת
 ואמר (שופטים יג כג) מות נמות, וזו ראתה
 ארבעה פעמים זה אחר זה ולא חרדה:

תפסיר רס"ג

אלשקא: יד) לדיאלך סמית אלביר. ביר אלחי אלנאציר. הודיא הי בין רקים ובין ברד: טו) פולדת הגר. לאברם אבנא. פסמא אברם אבנה. אלדי וולדת לה הגר אסמאעיל: טז) וכאן אברם. אבן סתה ותמאנין סנה. חין וולדת הגר אסמאעיל לאברם: יז א) פלמא צאר אברם. אבן תסעה ותסעין סנה. תגלא לה אללה. וקאל לה אנא אלטאיק אלכאפי. אסלך פי טאעתי וכן

בתר דאתגלי לי: יד על-בן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: על בן קרא לבירא. בירא דמלאך קיימא אתחזי עליה. הא היא בין רקם ובין חגרא: טו ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם-בנו אשר-ילדה הגר ישמעאל: וילידת הגר. לאברם בר. וקרא אברם שום בריה. דילידת הגר ישמעאל:

טז ואברם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-הגר את ישמעאל לאברם: ואברם בר תמנן ושית

שנין: כד ילידת הגר ית ישמעאל לאברם: ס

יז ויהי אברם בן-תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל-אברם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה תמים: והוה אברם בר תשעין ותשע שנין. ואתגלי יי לאברם. ואמר ליה אנא אל שדי.

— כס"י —

של-ישמעאל נכתב. להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה בשנמול ולא עבב: יז א) אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה. לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרוך. וכן כל מקום שהוא במקרא פרושו די יש לו. והכל לפי

יד באר לחי ראי. בתרגומו בירא דמלאך קיימא אתחזי עליה: טו ויקרא אברם שם וגוי. אף על פי שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר (פסוק יז) וקראת שמו ישמעאל, שרתה רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל: טז ואברם בן שמונים שנה וגוי. לשבחו

תפסיר רס"ג

פֶּלַח קִדְמִי וְהוּי שְׁלִים: ב וְאַתְּנָה
 בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה
 אֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד: וְאַתִּין
 קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וְאַסְגִּי יְתֶךָ לַחֲדָא
 לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פְּנֵיו
 וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
 וּנְפֹל אֲבָרָם עַל אֶפְוֵהוּ. וּמִלִּיל עֲמִיָּה: יי
 לְמִימְרֵי: ד אֲנִי הֵנִיחָה בְּרִיתִי

צחיחא: ב) ואגעל עהדי ביני
 ובינך. ואפתוך ג'א ג'א:
 ג) פוקע אברם עלי וגהה.
 וכאטבה אללה קאילא:
 ד) האנא גאעל עהדי מעד.
 ותכון אבא גמהור אל'אמם:
 ה) ולא יסמי אסמך אב'א
 (קרי: אב'דן) אברם. ויכון אסמך
 אבר'הים לאני געלתך. אבא
 גמהור אל'אמם: ו) ואנמיד ג'א
 ג'א. ואגעל כנך אממא.

אֶתְךָ וְהֵייתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם: אָנָּא. הָא גְזַר קִימִי עִמָּךְ.
 וְתִהְיֶה לְאֵב סְגִי עֲמִמִּין: ה וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ
 אֲבָרָם וְהִיָּה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם כִּי אֲב-הַמּוֹן גּוֹיִם
 נִתְתִּיךָ: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד. יֵת שְׁמֶךָ אֲבָרָם. וְהִי שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם. אֲרִי.
 לְאֵב סְגִי עֲמִמִּין יִהְיֶה: וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד

— רס"י —

ממונרא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו
 כח לעמוד ורוח הקדש נצבת עליו, וזהו
 שנאמר בבלעם (צמדכ כד ז) נפל וגלוי עינים.
 בברייתא דרבי אליעזר מצאתי כן: **כ כי אב**
המון גוים. לשון נוטריקון של-שמו. ורי"ש
 שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא
 לארם שהוא מקומו ועבשיו אב לכל העולם,
 לא וזה ממקומה, שאף יו"ד של-שרי
 נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע,
 שנאמר (צמדכ יג טז) ויקרא משה להושע בן
 נון יהושע: ונתתיה לגוים. ישראל ואדום,
 שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מבשרו

הענין: **התהלך לפני.** בתרגומו פלח קדמי,
 הדבק בעבודתי: **והיה תמים.** אף זה צווי
 אחר צווי, היה שלם בכל נסיונותי, ולפי
 מדרשו התהלך לפני במצות מילה, ובדבר
 הזה תהיה תמים, שכל זמן שהעלה בך
 אתה בעל מום לפני. דבר אחר והיה תמים,
 עבשיו אתה חסר חמשה אברים שתי עינים,
 שתי אזנים, וראש הגויה שאוסף לך אות על
 שמך ויהיו מנין אותיותיך מאתים ארבעים
 ושמונה כמנין אב'ריך: **ואתנה בריתי.**
 ברית של-אהבה וברית הארץ להורישנה לך
 על ידי מצוה זו: **ג ויפל אברם על פניו.**

תפסיר רס"ג

ומלוך מנך יכ'רגון: ז) ואת'בת עהדי ביני ובינד. ובין נסלך מן בעדך. לאגיאלהם עהדי אלדהר. לאכון לך אלאהא. ולנסלך בעדך: ח) ואעטי לך. ולנסלך בעדך בלד סכנאך. גמיע בלד פנעאן חוז אלדהר. ואכון להם אלאהא: ט) תים קאל אללה לה. ואנת תחפץ עהדי. אנת ונסלך בעדך לאגיאלהם: י) הדיא עהדי אלד'י תחפצ'וה.

וְנִתַּתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים

מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ: וְאִפִּישׁ יָתְךָ לַחֲדָא לַחֲדָא. וְאִתְנַנְדְּ לְכַנְשָׁן. וּמְלָכִין דְּשַׁלְטִין

בְּעַמְמֵיָא מִנְךָ יִפְקוּן: (שביעי)

וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי

וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ

לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם

לְהִיזוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים

וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: וְאִקִּים יְת קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ. וּבֵין בְּנֶךָ בְּתָרְד. לְדַרְיָהוֹן לְקִים עָלַם. לְמַהוּי לְךָ לְאֱלֹהֵי. וּלְבִנְךָ בְּתָרְד:

וְנִתַּתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ

אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם וְהִיִּיתִי לָהֶם

לְאֱלֹהִים: וְאִתִּין לְךָ. וּלְבִנְךָ בְּתָרְד. יְת אַרְע תּוֹתְבוֹתְךָ. יְת כָּל

אַרְעָא דְכְנַעַן. לְאַחְסַנַת עָלַם. וְאַהוּי לְהוֹן לְאֱלֹהֵי: ט וַיֹּאמֶר

אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאָתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר

אֶתָּה וּזְרַעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם. וְאִת

יְת קִימִי תִשְׁר. אֶתָּה. וּבִנְךָ בְּתָרְד לְדַרְיָהוֹן: ד וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר

תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל

— כס"י —

עליו: ז והקמתי את בריתי. ומה היא בחוזה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה: הברית, להיות לך לאלהים: ח לאחזת ט ואתה. וא"ו זו מוסיף על ענין ראשון אני עולם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל הדר הנה בריתי אתה, ואתה הוי זהיר לשמרו.

תפסיר רס"ג

ביני ובינכם. ונסלך בעדך. אן
 יכיתתן מנכם כל ד'כר:
 (יא) פאדיא תכיתנון אלקלפה
 מן אבדאנכם. תציר עלאמה
 עהד ביני ובינכם: (יב) ואבן
 ת'מאניה' איאם. יכיתתן כל
 ד'כר מנכם לאגיאלכם.
 אלמולוד פי מנאזלכם.
 ואלמשתרי' לך בת'מן מן כל
 ג'ריב. אלדי' לים הו מן נסלך:
 (יג) ואד' כ'תאנה יכיתן.
 אלמולוד פי ביתך ואלמשתרי'
 לך בת'מן. ויכון עהדי. פי
 אבדאנכם עהד אלד'הר:

לכם כל-זכר: דין קימי דתטרון.
 בין מימרי וביניכון. ובין בנד בתרד:
 מגזר לכון כל דכורא: **ונמלתם**
את בשר ערלתכם והיה
לאות ברית ביני וביניכם:
 ותגזרון. ית בסרא דערלתכון. ויהי לאת
 קים. בין מימרי וביניכון: **ובן**
שמנת ימים ימול לכם
כל-זכר לדרתיכם יליד
בית ומקנת כסף מכל

בן-זכר אשר לא מזרעך הוא: ובר תמניא יומין. יגזר
 לכון. כל דכורא לדריכון. יליד ביתא. וזבין כספא מכל בר עממין.
 דלא מבנד הוא: **המול** | **ימול יליד ביתך ומקנת**
כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם:
 מגזר יגזר. יליד ביתך וזבין כסף. ותהי קימי. בבסרכון לקים עלם:
וערל | **זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו**

— כ"י —

ימול לשון יפעל כמו יעשה. יאכל: יז יליד
 בית. שילדתו השפחה בבית: ומקנת כסף.
 שקנאו משגלד: יג המול ימול יליד ביתך.
 כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים,
 ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמנה
 ימים, כמו שמפורש במסכת שבת (דף קל"ג):
 יז וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו
 מקום שהוא נכר בין זכר לנקבה: אשר לא

ומה היא שמירתו. (פסוק י) זאת בריתי אשר
 תשמרו המול לכם וגו': י ביני וביניכם וגו'.
 אותם של-עכשיו: ובין זרעך אחריך.
 העתידין להולד: המול. כמו להמול כמו
 שאתה אומר עשות. כמו לעשות:
 יא ונמלתם. כמו ומלתם והנו"ן בו יתרה
 ליסוד הנופל בו לפרקים, כגון נ' של-נושך
 ונ' של-נושא. ונמלתם, כמו ונשאתם, אבל

תפסיר רס"ג

יד) ואי רגל אקלף. לא יכיתן
אלקלפה מן בדנה. ינקטע ד'לך
אלרגל מן קומה. למא פסד'
עהדי : טו) תים קאל אללה
לאברהים. שרי זוגתך. לא
תסמיהא שרי. בל אסמיהא
שרה: טז) פאני אבארך פיהא.
וארזקך מנהא אבנא. ואבארך
פיה ויפון מנה אמם. ומלוך
אלשעוב מנה יכ'רגון: יז) פוקע
אברהים. עלי וגהה וצ'תך

וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא

מַעֲמִיָּה אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּרֶ:

וְעַרְל דְּכוּרָא. דְּלֹא יִגְזַר יֵת בְּסָרָא
דְּעַרְלָתִיָּה. וַיִּשְׁתַּיְצִי. אֲנָשָׁא הַהוּא

מַעֲמִיָּה. יֵת קִימִי אֲשַׁנִּי: ס

❖ טַבְּרִינְרִי בַסְפִּירִי ❖ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ

לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרִי

כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ: וְאָמַר יי לְאַבְרָהָם. שְׂרִי אֲתֶתְךָ. לָא תִקְרִי יֵת

שְׁמָה שְׂרִי. אַרִי שָׂרָה שְׁמָה: טז) וּבִרְכָתִי אֲתָהּ וְגַם נִתְּתִי

מִמֶּנָּה לְךָ בֶּן וּבִרְכָתִיָּה וְהִיִּתָּה לְגוֹיִם מַלְכֵי

עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וְאַבְרָיִךְ יִתָּה. וְאַף אֲתִינ מִנָּה. לְךָ בֶּר.

וְאַבְרָכְנָה וְתִהִי לְכַנְשָׁן. מַלְכִין דְּשַׁלְטִין בְּעַמְמִיָּא מִנָּה יְהוּן: ז) וַיִּפֹּל

אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבָּן

מֵאֵה־שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הֵבֶת תִּשְׁעִים

— רס"ג —

לְכַף בְּיוֹם מִשְׁתָּה שְׁלִי־צַחַק, שְׁהִיו מְרֻנְנִים
עֲלֵיהֶם שְׁהִבְיָאוּ אֲסוּפֵי מִן הַשּׁוֹק וְאוֹמְרִים
בְּנֵנוּ הוּא, וְהִבְיָאָה כָּל אַחַת בְּנָה עֲמָה
וּמְנִיקָתָהּ לֹא הִבְיָאָה, וְהִיא הִינִיקָה אֶת כָּלָם,
הוּא שְׁנַאֲמַר (כ"א ז) הִינִיקָה בָּנִים שָׂרָה.
בְּרֵאשִׁית רַבָּה (נג ט) רְמוּזוּ בְּמִקְצֵת: י) וַיִּפֹּל
אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק. זֶה תִירְגַּם אֲנִקְלוּס
וְחָדִי, לְשׁוֹן שְׁמִחָה, וְשֶׁל־שָׂרָה לְשׁוֹן מְחוּף.
לְמַדָּת שְׁאַבְרָהָם הָאֲמִין וְשְׁמַח, וְשָׂרָה לֹא

יְמוּל. מְשִׁינִיעַ לְכָלֵל עֲנָשִׁין וּנְכַרְתָּהּ, אֲבָל
אֲבִיו אִין עֲנוּשׁ עֲלֵיו פֶּרֶת אֲבָל עוֹבֵר בְּעִשָּׂה:
וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ. הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם
זְמוּנו: טו) לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי.
דְּמִשְׁמַע שְׂרִי לִי וְלֹא לְאַחֲרִים כִּי שָׂרָה סָתָם
שְׁמָה, שְׁתָּהָא שָׂרָה עַל כָּל: טז) וּבִרְכָתִי
אֲתָהּ. וּמָה הִיא הַבְּרָכָה, שְׁחֻרְרָה לְנַעֲרוּתָהּ,
שְׁנַאֲמַר (לְקַמֵּן י"ג) אַחֲרֵי בְלִתִּי הִיִּתָּה לִי
עֲדָנָה: וּבִרְכָתִיָּהּ. בְּהִנְקַת שְׂדִים, בְּשִׁנְצָרְכָה

תפסיר רס"ג

סרורא. וקאל פי נפסה. הל אבן מאיה סנה יולד. או שרה. אבנה תסעין סנה תלד: יח) פקאל אברהים בין ידי אללה. לית אסמאעיל יחיא מעה בין ידי: יט) פקאל אללה. לכן שרה זוגתך. סתלד לך אבנא. ותסמיה יצחק. ואת'בת עהדי מעה. עהד אל'הר ולנסלה בעדה:

שנה תלד: ונפל אברהם. על

אפוהי וחדוי. ואמר בלביה. הלבר מאה שנין יהא ולד. ואם שרה. הבת תשעין

שנין תליד: **ויאמר אברהם**

אל-האלהים לו ישמעאל

יחיה לפניך: ואמר אברהם קדם

י' לוי ישמעאל יתקיים קדמך:

ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך

בן וקראת את-שמו יצחק והקמתי

את-בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו:

ואמר יי. בקשטא שרה אתתך. תליד לך בר. ותקרי ית שמייה יצחק. ואקים ית קימי עמיה. לקים עלם לבנוהי בתרוהי:

כס"י

אנחנא (מ"ז ד יד) אכל בן אין לה: וקראת את שמו יצחק. על שם הצחק. ויש אומרים על שם י' נסיונות, וצ' שנה של-שרה, וחי' ימים שנמול, וק' שנה של-אברהם. והקימתי את בריתי למה נאמר, ודרי כבר כתיב (פסוק ט) ואתה את בריתי תשמור אתה ורעך וגוי אלא לפי שאומר (פסוק ז) והקמתי וגוי, יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמתי את בריתי אתו, ולא עם אחרים. ואת בריתי אקים את יצחק, למה נאמר, [אלא למד שהיה קדוש מבטן]. דבר אחר אמר ר' אבא מפאן למד קל וחומר בן הגבירה מבן האמה, כתיב (פסוק ט) כי הנה ברכתי אותו והפרייתי אותו והרביתי אותו, זה ישמעאל וקל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק: **את בריתי.** ברית המילה תהא מסורה לזרעו של-יצחק:

האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: **הלבן.** יש תמידות שהן קימות כמו (ט"ז ט כז) הנגלה נגליתי, (ט"ז טו כז) הראה אתה, אף זו היא קימת, ופך אמר בלבו הנעשה חסד זה לאחר מדה שהקדוש ברוך הוא עושה לי: **ואם שרה הבת תשעים שנה.** היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות הראשונים היו מולדין בני חמש מאות שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח לעולם, וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמיירו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים: **יש לו ישמעאל יחיה.** הלואי שיהיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר בזה: **יחיה לפניך.** יחיה ביראתך, כמו (פסוק ז) התהלך לפני, פלח קדמי: **יש אבל.** לשון אמתת דברים, וכן (לקמן טז כ) אבל אשמים

תפסיר רס"ג

כ) ופי אסמאעיל קוד שפעתך. האנא מבארך פיה. ואנמיה ואכת'רה ג'דא ג'דא. אתעני עשר שריפא יולד. ואגעל מנה אמה כפירה: כא) ועהדי את'פתה מע יצחק. אלד'י תלדה לך שרה פי מת'ל הד'א אלוקת. מן אלסנה אלקאבלה: כב) פלמא פ'רג' מן מכ'אטבתה ארתפע נור אללה ען אברהים: כג) פאכ'ד' אברהים אסמאעיל אבנה. וגמיע אלמולודין פי מנזלה. ואלמשתראין בת'מן. כל רגל מן אהל בית אברהים.

וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ
הִנֵּה | בְּרַכְתִּי אֹתוֹ
וְהַפְּרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי
אֹתוֹ בְּמֵאד מְאֹד שְׁנַיִם-
עָשָׂר נְשִׂאִים יוֹלִיד וְנָתַתִּיו
לְגֹזֵי גְדוֹל: וְעַל יִשְׁמַעֲאֵל קַבִּילִית
צְלוֹתְךָ. הֵא בְּרִיכִית יְתִיה. וְאַפִּישִׁית
יְתִיה. וְאַסְגִּיתִי יְתִיה לַחֲדָא לַחֲדָא. תְּרִי
עֶסֶר רַבְרַבִּין יוֹלִיד. וְאַתְנַנְיָה לְעַם סְגִי:
וְאֶת-בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת-

יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה
הָאַחֶרֶת: וְיֵת קִימִי אֶקִּים עִם יִצְחָק. דתלד לך שרה לזמנא הדין.
בַּשָּׂתָא אַחְרָנְתָא: כב) וְיִכַל לְדַבֵּר אֵתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים
מֵעַל אַבְרָהָם: וְשִׁיְצִי לְמַלְלָא עַמִּיָּה. ואסתלק יקרא דיין מעלווהי
דאברהם: כג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹ וְאֶת
כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֶת כָּל-מִקְנֵת כֶּסֶףוֹ כָּל-זָכָר
בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת-בְּשָׂר עַרְלָתָם
בְּעַצֵּם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ אֱלֹהִים:

— כס"י —

כ שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים. כעננים יכלו, כמו הַיּוֹם. בו ביום שנצטודה, ביום ולא בלילה, לא (משלי כה יד) נשיאים ורוח: כג מֵעַל אַבְרָהָם. נתיירא לא מן הגוים ולא מן הלצנים, ושללא לשון נקיה הוא כלפי שכינה, ולמדנו שהצדיקים מרפבתו של-מקום: כג בְּעַצֵּם לא הנהגוהו למול ולקיים מצותו של-מקום:

תפסיר רס"ג

פְּכִיתָן אֱלֻקְלָפָה מִן אַבְדָּאנָהם.
 פִּי דִיאַת דְּלִךְ אֱלִיּוֹם. כְּמָא
 אִמְרָה אֱלֹהִים: כַּד) וּפְאֵן
 אַבְרָהִים. אַבְן תַּסַּע וְתַסְעִין
 סְנָה. חִין כִּיתָן אֱלֻקְלָפָה מִן
 בְּדִנָּה: כַּה) וְאַסְמָאֲעִיל אַבְנָה.
 אַבְן תְּלִיתִי' עֶשֶׂר סְנָה. חִין
 כִּיתָן אֱלֻקְלָפָה מִן בְּדִנָּה:
 כו) פִּי דִיאַת דְּאֵלְךְ אֱלִיּוֹם.
 אַכְתָּתָן אַבְרָהִים. וְאַסְמָאֲעִיל
 אַבְנָה: כז) וְכָל רְגַל פִּי
 מְנֻזָּה אֱלֻמֻּלוּד פִּי בֵיתָה.
 וְאַלְמֻשְׁתָּרִי בְּתִימֹן מִן כָּל
 גְּרִיב אַכְתָּתָנוּ מְעָה:

וּדְבַר אַבְרָהָם יָת יִשְׁמָעֵאל בְּרִיָּהּ. וְיָת
 כָּל יְלִידֵי בֵיתָהּ וְיָת כָּל זְבִינֵי פְסִיָּה.
 כָּל דְּכוּרָא. בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם. וְגִזְר
 יָת בְּסָרָא דְעַרְלַתְהוֹן. בְּכַרְן יוֹמָא הָדִין.
 כְּמָא דְמַלִּיל עַמִּיָּה יי: כַּד **וְאַבְרָהָם**
בֶּן־תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה
בְּהַמְלוֹ בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ: וְאַבְרָהָם.
 בְּרַ תְּשַׁעִין וְתֵשַׁע שָׁנִין. כַּד גִּזְר בְּסָרָא
 דְעַרְלַתְיָהּ: **מַפְעִיר** כַּה **וְיִשְׁמָעֵאל**
בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה
בְּהַמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ:
 וְיִשְׁמָעֵאל בְּרִיָּהּ. בְּרַ תְּלַת עַסְרֵי שָׁנִין. כַּד גִּזְר. יָת בְּסָרָא דְעַרְלַתְיָהּ:
 כַּד **בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל**
בְּנוֹ: בְּכַרְן יוֹמָא הָדִין. אַתְּגִזְר אַבְרָהָם. וְיִשְׁמָעֵאל בְּרִיָּהּ:
 כַּד **וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יִלְיָד בְּיָת וּמְקַנַת־כֶּסֶף**
מֵאֵת בֶּן־נְכַר נִמְלוּ אֹתוֹ: וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתָהּ יִלְיָד בֵּיתָא.

וזבני פספא מן בני עממיא. אתגזרו עמיה: פ פ פ

קכו פיסוקים סימן מכנדבי

כס"י

וּמָל. לְשׁוֹן וּפְעַל: כַּד **בְּהַמְלוֹ**. בְּהַפְעֵלוֹ. כְּמוֹ
 (ז) בְּהַבְרָאָם: כַּכּ **בְּהַמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר**
עָרְלָתוֹ. בְּאַבְרָהָם לֹא נֹאמַר אֵת, לְפִי שְׁלֹא
 הָיָה חֶסֶר אֱלֹא חֲתוּף בֶּשֶׂר, שְׂכַבְר נְתַמְעַף עַל
 יְדֵי תְשֻׁמִישׁ. אֲבָל יִשְׁמָעֵאל שְׁהֵיָה יֶלֶד הַזֶּזְקָק
 זֶזְלַק הַדְּקוּקָק: כַּד נִמְלוּ אֹתוֹ. הַמ"ם דְּגוּשָׁה בַעֲבוּר נו"ן הַנִּפְעַל (מַהֲרִי"ב):

לְחֲתוּף עָרְלָה וְלְפְרוּעַ הַמִּלְחָה, לְכַף נֹאמַר בּוֹ
 אֵת: כו **בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה**. שְׁמֻלָּאוֹ לְאַבְרָהָם
 תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה וְלִישְׁמָעֵאל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 שָׁנִים נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ:
חֶסֶלַת פְּרַשְׁתָּ לָךְ לָךְ

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנְבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדְבָרֶיךָ, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנְבִיאֵי, הָאֵמֶת וְהַצְדִּיק: (אמ)

הפטרה דלך לך

בישעיה סימן מ

וְאֵל־מִי תִדְמִיּוּנִי וְאֲשׁוּהָ יֹאמֵר קְדוֹשׁ: וּלְמִן תִּדְמֹן קְדָמִי,
וְתִשׁוּן. יִימַר, קְדִישָׁא: ב שְׂאוּ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-
בָרָא אֱלֹהֵי הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר עֲבָאִים לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא
מֶרֶב אוֹנִים וְאִמְיִן פֶּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר: זְקוּפוּ לְרוּמָא עֵינֵיכוֹן
וַחֲזוּ לְמַדְחַל, קְדָם מִן דְּבָרָא אֱלִין. דְּאִפִּיק בְּמַנְיָן, חִילֵי שְׂמִיָּא. לְכַלְהוֹן,
בְּשִׁמְהֵן קְרִי. מִסְגֵּי גְבוּרָן, וְתִקּוּף חֵיל. חַד מְסַדְרִיה, לֹא מֵתַעֲכַב: ג לְמָה
תֹּאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מִיְהוּהָ
וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפְּטֵי יַעֲבֹר: לְמָא תִימַר, יַעֲקֹב. וְתַמְלִיל, יִשְׂרָאֵל.
מִטְמַרָא אוֹרְחֵי, מִן קְדָם יי. וּמִן קְדָם אֱלֹהֵי, דִּינֵי יַעֲדֵי: ד הֲלוֹא יִדְעַת
אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוּהָ בּוֹרָא קְצוֹת הָאָרֶץ
לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: הֲלֹא יִדְעַתָּא, אִם לֹא
שָׁמַעְתָּא. אֱלֹהֵי עֲלָמָא יי, דְּבָרָא יְסוּדֵי אַרְעָא. לֹא בְעַמְל, וְלֹא בְלִיאָן.
לִית סוּף, לְסַכְלָתְנֹתִיה: ו נִתְּן לִיעַף פֶּחַ וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצֻמָּה
יְרֵבָה: זְהִיב לְצַדִּיקָא דְמִשְׁלַחַן לְפַתְגְּמֵי אוֹרִיתִיה, חֲכַמָּא. וְלַדְלִית
לְהוֹן תִּקּוּף, נִכְסִין מִסְגֵּי: ח וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים כְּשׁוֹל
יִכְשִׁלוּ: וּשְׁתַּלְהוֹן עוֹלִימִין חֲיָבִין, וְלֵאזָן. וְרוּקֵי רִשִׁיעֵיָא, אֲתַקְלָא
יִתְקַלּוּן: ט וְקוּי יְהוּהָ יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֲבָר פְּנִשְׁרִים יְרוּצוּ
וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יַעֲפוּ: ודְסַבְרוּ לְפָרְקָנָא דִּי יִתְפַּנְשׁוּן מִבִּינֵי
גְלוּתְהוֹן, וַיִּסְפוּן חֵיל. וַיִּתְחַדְתוּן לְעוֹלִימוֹתְהוֹן כְּצֻמוֹת, דְּסָלִיק עַל גְּדַפֵּי

נִשְׂרִינְךָ יִרְהֹטוּן, וְלֹא יִלְאוּן, יִהְיוּן, וְלֹא יִשְׁתַּלְהוּן: ה' הַחֲרִישוּ אֵלַי
 אֵימִים וְלֹא־אֵימִים יִחְלִיפוּ כַח יִגְשׁוּ אֲזוּ יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לַמִּשְׁפָּט
 נִקְרְבָה: אֲצִיתוּ לְמִימְרֵי נִגְוֹן, וּמִלִּכּוֹן, יִסְפֹּן חֵיל. יתקרבון, בְּכִין
 יִמְלִלוּן, בַּחֲדָא, לְדִינָא נִתְקַרְב: ט' מִי הָעִיר מִמְזֹרֵחַ צִדְקָא
 יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדּוּ יִתֵּן כְּעַפְרָא
 חֲרָבוֹ כְּקֶשׁ נִדְרָא קִשְׁתּוֹ: מִן אֵיתִי בְּגֵלְאֵי מִמְדַּנְחָא, אֲבִרְהֶם בְּחִיר
 צִדְקָא. בְּקִשׁוּט, קְרִבִּיהָ לְאַתְרֵיהָ. מִסַּר קְדָמוּהֵי עִמְמִין, וּמִלְכִין תִּפְרָא.
 רְמָא כְּעַפְרָא קְטִילִין, קְדָם חֲרִבִּיהָ, בְּקִשְׁא רְדִפְנוּן, קְדָם קִשְׁתֵּיהָ:
 י' יִרְדְּפֶם יַעֲבוֹר שְׁלוֹם אֲרַח בְּרַגְלֵיו לֹא יָבוֹא: רְדִפְנוּן, עָדָא
 שְׁלָם. חֲלַת אֲוִרַח בְּרַגְלוֹהֵי, לֹא עֲלַת: י"א מִי־פַעַל וְעָשָׂה קִרְא
 הַדְרוֹת מִרְאֵשׁ אֲנִי יְהוָה רֵאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא:
 מִן אֲמַר אֵלִין, קִיָּם אֲמַר וְעֵבִיד. דְּסִדְר דְּרִיָּא, מִלְּקַדְמִין. אֲנָא י"ב בְּרִית
 עֲלָמָא מִבְּרֵאשִׁית אֶף עֲלָמֵי עֲלָמֵיָא, דִּילִי אֲנוּן, וּבִר מְנִי, לִית אֱלֹהַ:
 י"ג רְאוּ אֵימִים וַיִּרְאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחֲרָדוּ קָרְבוּ וַיֵּאֲתִיּוּן:
 חֲזוּ נִגְוֹתָא, וַיִּדְחִלוּן. דְּבִסְיָפֵי אַרְעָא, יִזְעוּן, יתקרבון, וַיֵּיתוּן: י"ד אִישׁ
 אֶת־רַעְיָהוּ יַעֲזְרוּ וְלֹא־חֲתוּ יֹאמַר חֲזֵק: גְּבַר יֵת חֲבֵרִיָּה, יִסְעִדוּן,
 וְלֹא־חֲתוּהֵי, יִימַר תִּקְרָא: י"ה וַיִּחֲזַק חֲרָשׁ אֶת־צִרְף מַחְלִיק פְּטִישׁ
 אֶת־הוֹלֵם פֶּעַם אֲמַר לְדָבֶק טוֹב הוּא וַיִּחֲזַקְהוּ בְּמִסְמְרִים
 לֹא יִמוּט: הָלֹא יִבְהַתוֹן בְּעוֹבְדֵיהוֹן דְּמַתְּקִיף נִגְרָא, עִם קִינְאָה. מְחִי
 בְּפִטְיִשָּׂא, עִם דְּמַטְפַּח בְּקִרְנָסָא זְמָנָא. אֲמַר עַל דְּבִקָא, תִּקִּין הוּא,
 וּמַתְּקִיף לִיה בְּמִסְמְרִין, דְּלֹא יַעֲטִלֵּי: י"ו וְאֵתָהּ יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי
 יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחֲרָתֶיךָ זָרַע אֲבִרְהֶם אֲהַבִּי: וְאֵת, יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי.
 יַעֲקֹב, דְּאַתְרֵיתִי בְּךָ. זָרַעִיהָ, דְּאַבְרָהָם רַחֲמֵי: י"ז אֲשֶׁר הַחֲזַקְתִּיךָ

זולק הדקדוק: כקש נדרף. הדל"ת קמץ, וכ"ה במוסרה ומסיר עלה תלת:

שמו ד'מור (ט) קרבן. הקמץ חטף ולכן השוא שבר"ש נח.

מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואמר לך עבדי-
אתה בחרתיך ולא מאסתיך: דקריבתך, מזרעית ארעא.
וממלכותא, בחרתך. ואמרית לך, עבדי אתך אתרעיתי בך, ולא ארחקנך:
א-ל-תירא כי עמד-אני אל-תשתע כי-אני אל-היך
אמצתיך אף-עזרתך אף-תמכתך בימין עדקיי: לא
תדחל, ארי בסעדך מימרי. לא תתבר, ארי אנא אלהך. אתקפנד, אף
אסעדנד. אף אחדנד, בימין קשטי: יח הן יבשו ויכלמו כל
הנחרים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך: הא יבהתון,
ויתפנעון. כל עממיא, דהוו מתגרן בך. יהון כלמא וייבדון, אנש דינד:
תבקשם ולא תמצאם אנשי מצתך יהיו כאין וכאפס
אנשי מלחמתך: תבעינון, ולא תשבחנון. לאנש, מצותך. יהון
כלמא, וכלא מדעם גברין דהוו מתגרן, למעבד עמד קרב: ב כי אני
יהוה אלהיך מחזיק ימינך האמר לך אל-תירא אני
עזרתך: ארי אנא. יי אלהך, מתקיף ימינד. דאמרית לך, לא תדחל,
מימרי בסעדך: כא אל-תיראי תולעת יעקב מתי ישראל
אני עזרתך נאם-יהוה וגאלך קדוש ישראל: לא תדחלון,
שבטיא דבית יעקב. זרעיתא, (יג זרעיתא) דבית ישראל. מימרי
בסעדכון, אמר יי ופריקכון, קדישא דישראל: כב הנה שמתיך
למורג חרון חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק
וגבעות פמץ תשים: הא שויתכון. למורג, תקיף חדת.
מלי, סמפורין. תקטיל בעממיא, ותשיצי, ומלכותא, פמוצא תשוי:
כג תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל
ביהוה בקדוש ישראל תתהלל: תדרינון, ורוחא תטולנון.

זלק הדקדוק: ט מקצות. אין בקו"ף דגש גם בירושלמיים (והשוא נח) יי אל-תשתע. התי"ו
קמץ גם בירושלמיים:

ומימרי בעלעולא לקשא, יבדר יתהון. ואת, תבוע במימרא דיין.
 בקדישא דישראל, תשתבח: בר העניימ והאביונים מבקשים
 מים ואין לשונם בצמא נשתה אני יהוה אענם אלהי
 ישראל לא אעזבם: ענותניא וחיכיניא. דמחמדין לא לפנא הא
 כצהיא למיא, ולא משכחין. רוחהון, בסגופא משלהיא. אנה יי, אקביל
 צלותהון. אלהא דישראל, לא ארחיקנון:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה, קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

ירא

דדו
 לנחת שבת
 ושני וחמישי

יח וירא אליו יהוה
 באלני ממרא והוא ישב
 פתח האהל כחם היום:
 ואתגלי ליה יי. במישרי ממרא. והוא
 יתיב בתרע משפנא כמיחם יומא: וישא עיניו וירא

תפסיר רס"ג

יח א) ותגלי ליה אלה. פי מרג'
 ממרא. והו גאלס עלי באב
 אלכ'בא ענד חמא אלנהאר:
 ב) פרפע עינאה וראי.

— כס"י —

הוא שב ואני אעמד, ואתה סימן לבניך.
 שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינין והון
 יושבין, שנאמר (תהלים פג ב) אלהים נצב
 בעדת אל: פתח האהל. לראות אם יש
 עובר ושב ויכניסם בביתו: כחם היום.
 הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה

יח וירא אליו. לבקר את החולה. אמר
 רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו ה'ה.
 ובא הקדוש ברוך הוא ושאל בשלומו:
 באלוני ממרא. הוא שנתן לו עצה על
 המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו: ישב. ישב
 כתיב, בקש לעמוד, אמר לו הקדוש ברוך